

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE

SZERKESZTI ES KIADJA

KISS JÓZSEF

XLVII. KÖTET.

(1913. JANUAR, FEBRUÁR, MÁRCZIUS, ÁPRILIS, MÁJUS, JUNIUS.)

BUDAPEST.

A HÉT KIADÓHIVATALA

VIII., NÉPSZINHÁZ-UTCZA 22. SZ.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap		Lap		Lap
Arczképek.					
Andrássy Dénes gróf	130	Lakatos László: Csalárd levelek ..	284	Dutka Ákos: Hiába kaczag minket	
Balogh Jenő	23	— A hercegnő nászládája	351	a halál	188
Berki Lili	262	— Az angol lady	377	— Este a lagunán	378
Enver Bey	65	Lengyel Ernő: A kaszinó	17	Edirna: Egy kurtizán dalaiból	239
Eszterházy Mihály gróf és neje		— Béctől Pétervárig	81	Elek Alfréd: Ének az éjszakában	6
Batthyányi Dundi grófnő	307	— A szegény ember milliói	313	Emőd Tamás: Hogy holta után haza-	
Gazsi Mariska	229	— II. Vilmos	393	jött	178
Hajó Sándor	158	Lynkeusz: Az utolsó felvonás	266	— Kurucz takarodó	301
Ibrányi Alice	77	— A Szkutari-probléma	281	— Hirek Hispániából	301
Jankovich Béla	87	Maitre Jacques: Husvéti békesség	183	— Otthon szőtt legenda	301
Kada Elek	421	— A limonádé lovagja	206	— A saint-cyri kisasszonyok	352
Katona Nándor	293	— A hamis kuruczok	233	— Pánik	394
Mária Dorottya főhercegnő	366	— Feminista kéjutazás	301	Falu Tamás: Miért?	50
Mikszáth Kálmán és neje, Földes		— Pornográfia	334	— Szonett	114
Livia	172	— Szkeptikusok vagyunk	381	— Templom a dombon	207
Moskovitz Geyza	239	Muscadin: A pártütők	6	— Fej vagy irás	266
Perczel Sári	110	— A bécsi Achim-eset	103	— Esték	346
Pogány Móricz, Tóry Emil	44	— Fertő	297	Forbáth Sándor: Egyedül	119
Poincaré	59	— A ghettóban	329	— Ti bramo, Alma	210
Popper Dávid	406	— Borus házasság	366	Galamb Ödön: Mi vagyunk a legszo-	
Sándor Erzsébet	213	— A magyar Hanza-város	419	morubbak	98
Scottne	123	Poloniusz: A konzervatív köztársaság	33	— Uj tavasz közeledte	241
Simonyi óbester	271	— Forradalom után	145	Garami Árpád: Ó, gyönyörű vad élet	56
Singer Zsigmond	421	— Földosztás Jasnája-Poljánán ..	255	György Oszkár: Otthon	335
Telcs Ede Erzsébet-szobra	359	Proximus: Emlékbeszéd	135	Juhász Gyula: Idegen sirok közt ..	2
Tisza István gróf	380	Syrión: Irodalmi mérleg	24	— Himnusz a holdhoz	34
Vadasz Lipót	318	— Noorden	118	— Odiseus bucsuzik	82
Az orosz ballet	15	— Elek Gusztáv	161	— Sirvers	146
A pozsonyi ghettó pusztulása	330	— Veronál	222	— Hegedű	218
		— Redl ezredes	361	— Egyszerű ének	282
		G.: Az egyszerű újságíró	97	Kállay Miklós: (Henri de Regnier)	
		K. D.: A siketnéma város	249	Kelet	319
		—n.: Két karriér	55	Kosztolányi Dezső: (Leconte de	
		y.: Az idősebbik Andrássy	345	Lisle) Sarkvidék	9
				— (Leconte de Lisle) Homeri harcz	9
				Kuthy Sándor: A muskotály már-	
				cziusa	223
				Molnár Jenő: A harangszó	330
				Nógrádi Pap Dezső: Elhagytak ..	167
				Rédey Tivadar: Arlecchino	250
				— Feketénlátó szonett	362
				Szabolcsi Lajos: Hamlet levele	18
				— Vidéki szerenád	162
				— A szélcsend	298
				Szász Menyhért: Téli alkony	66
				— Az állomás	152
				Tóth László: Lemaradt ember pa-	
				nasza	24
				— A szent szó	130
				— A Chat Noirban	314
				Vajda György: Finálé	404
				Vajthó László: (Hermann Hesse) A	
				fekete lovag	136
Költevények.					
		Ambrus Balázs: Chanson triste	40		
		— Éjszaka	88		
		— Anyám a tükör előtt	202		
		— Nyáresti táj	382		
		Balassa Árpád: Szeretem magam	256		
		Balázs Mária: Olvasás után	75		
		— Szeretem a bánatot Érted	184		
		— Bál utáni fáradt emlékezés	286		
		— Csalódás	418		
		Beadedikt Ilus: Szeretném	271		
		Boros Ferencz: Imádság a kántor-			
		ükapámhoz	386		
		Branyiczky Dezső: Szonett egy asz-			
		zony elé	290		
		Domby Béla: Mese	400		

Arczképek.

Andrássy Dénes gróf	130
Balogh Jenő	23
Berki Lili	262
Enver Bey	65
Eszterházy Mihály gróf és neje	
Batthyányi Dundi grófnő	307
Gazsi Mariska	229
Hajó Sándor	158
Ibrányi Alice	77
Jankovich Béla	87
Kada Elek	421
Katona Nándor	293
Mária Dorottya főhercegnő	366
Mikszáth Kálmán és neje, Földes	
Livia	172
Moskovitz Geyza	239
Perczel Sári	110
Pogány Móricz, Tóry Emil	44
Poincaré	59
Popper Dávid	406
Sándor Erzsébet	213
Scottne	123
Simonyi óbester	271
Singer Zsigmond	421
Telcs Ede Erzsébet-szobra	359
Tisza István gróf	380
Vadasz Lipót	318
Az orosz ballet	15
A pozsonyi ghettó pusztulása	330

Krónikák.

Antal Sándor: Gazdag apák és szerel-	
mes fiuk	71
Gábor Andor: Kulturpalota	1
— Telefonviccz	166
— Koránkelők	187
— Kételkedem	317
— Egy miniszterség körül	399
— A pályadij	413
Kóbor Tamás: Tetszeni	177
Lakatos László: A gyász reformja ..	39
— Ausztria	49
— Az órnagy	65
— Bucsu miss Maudtól	88
— Szent Ázsia	113
— Boje Caria srani	151
— Szent Drinápoly	201
— Középkor	217
— A fegyvernők	239
— A legvitézebb huszár	271

Költevények.

Ambrus Balázs: Chanson triste	40
— Éjszaka	88
— Anyám a tükör előtt	202
— Nyáresti táj	382
Balassa Árpád: Szeretem magam	256
Balázs Mária: Olvasás után	75
— Szeretem a bánatot Érted	184
— Bál utáni fáradt emlékezés	286
— Csalódás	418
Beadedikt Ilus: Szeretném	271
Boros Ferencz: Imádság a kántor-	
ükapámhoz	386
Branyiczky Dezső: Szonett egy asz-	
zony elé	290
Domby Béla: Mese	400

Vajthó László: A szonett	Lap	234
— (Richard Dehmel) A hárfa		275
— Nyár felé		366
— Lenaunál Döblingben		410
Zsoldos Benő: (Noel Somers) Flower-Girl		414

Novellák, rajzok és szindarabok.

Antal Sándor: Mikuska és Nagykövet	184
Bán Ferencz: Fehér kaland	346
Bródy Sándor: Holland Anna	410
Pierre Baldague: A fekete bársonyruha	56
Oscar Baum: Vakság	268
Eörsi Tóth Julia: Röntgen	362
Fehér Sándor: Éljen a szerző	298
Gábor Andor: Találka	378
Ottó Erich Hartleben: A patikus 152, 167	
Gustav Janson: Láz	256
Johannes W. Jensen: Votán	40
— Kirsten utolsó utja	105
— A kanári madár	241
Kóbor Tamás: Egy ablak alatt	282
Kosztolányi Dezső: Beethoven	266
Krudy Gyula: A vörös postakocsi (regény) (19, 34, 50, 66, 82, 98, 114, 131, 146, 162, 178, 202, 218, 234, 250)	
— A fuvolás története	394
Lakatos László: Levin halála	314
Harald Lagerström: Az ördög szerelme	73
Ottó Larssen: A fehér város	9, 25
— Chez Maximi	89
— A sivatagban	120, 136
Móricz Zsigmond: Kamélia és Muskátlí	3
Heinrich Mann: Ronda tanár ur 286, 302, 319, 336, 352, 367, 382, 400, 415	
François de Nion: A szerelem története	272
Reményi József: Blattmann Fridolin utolsó kérdése	330
Szabolcsi Lajos: A régi város	102
Szederkényi Anná: Fiuk	7
Jakob Wassermann: Lukardisz 188, 207, 223	

Saison.

Gábor Andor: A fogsor	28
— A francia tanszék	58
— Klotzné	75
— A bójtról	122
— Tavasz kalapvásár	155
— Főpróba	200
— Asta	227
— A kém	244
— A vége	258

Gábor Andor: Audiencia	Lap	275
— A lapda-éposz		290
— A derék iparos		305
— Madárhangok		339
— Férfi dekoltázs		371
— Aki már hazajött		387
Lakatos László: Üzenet a Párisi-utczába		190
Maitre Jacques: Farsang		11
— Futuristák		43
— Színügyi bizottság		91
— A képviselő ur és az irodalom		108
— Konzuli értekezlet a mexikói forradalomról		138
— Kijárónők		170
— A czikkiró		322
— Tudós professzor		357
— Szezonvég		373
— Mrs Freedom		404
— Mesemondás az állatkertben		418
Jean Preux: Pavillon Royal Gerbeaud		429
Pikk: Heti rigmusok 12, 29, 44, 59, 76, 92, 109, 123, 139, 156, 171, 201, 228, 260, 276, 291, 324, 340		

A tudomány jegyében.

Lynkeusz: Zseni-tenyésztés	240
— A tuczatember	418

Színház, Művészet.

Fodor Gyula: A Máté-passió	46
— Hoffmann meséi	61
— Régi chansonok	111
— Zerkovitz	125
— Chabert ezredes	158
— Mozart-stílus	173
— Klasszikus ciklus	193
— Figaró lakodalmá	214
— Haraszti Emil—Hubay Jenő	230
— Az eladott menyasszony	246
— Az Operaház vendégei	278
— Hernáni	309
— Báthory Erzsébet	310
— Lohengrin búcsúja	325
— Wagner	342
— Epilogus	390
Jean Preux: Az Ernst-múzeum kiállításá	31
— Művészház	62
— Iványi-Grünwald Béla	78
— Ferenczi Károly	125
— Rhapsodie hongroise	174
— Pálffy-képekről és a többiekről	194
— Tavasz a műcsarnokban	195
— Ligeti Miklós	230
— Nemzeti Szalón	262

Jean Preux: Régi arczképek	Lap	294
— Marquis de Bayros		310
— Művészkedő hölgyek		342
— Az Erzsébet-emlék		359
— Szolnok		374
Punin: Roza néni		94
— Caesar és Cleopátra		124
— Lakájok		158
— A kék madár		308
— Az ötlet		374
Syrion: A Gassenhauer		141
K. D.: Az erinnysek		14
— Henry Bataille		213
— Heten Teba ellen		277
— Haláltánc		358
Sz. L.: Bella		60
— Az első és a második		78
— Az elnökné		110
— Tavasz ünnep		141
— Ocskay rigadéros		193
— A mumus		229
— Professor Bernhardt		261
— Az első Reinhardt-est		341
— A régi Nemzeti		389
— »1813«		422
Két szindarab		30
A fogadott apa		293

Irodalom.

Antal Sándor: Házat vagy pénzt	262
Carpaccio: Egy új magyar könyv margójára	47
— Furcsa tragédiák (Kóbor Tamás új novelláskönyve)	63
— A paradox paradoxon	159
— Boccaccio	278
— Majális (Falú Tamás könyve)	311
— Rokoko (Szabolcsi Lajos versei)	407
Kárpáti Aurél: Írók és olvasók	214
— Az új magyar regény	375
Kosztolányi Dezső: Kiss József	196
Lynkeusz: A magyar irodalom története 1900-ig	231
— A filozofától a filozofálásig	326
Punin: Az új magyar nyelv	111
Jean Preux: Könyvek, képek, évek a. b. A francia menyasszony	197
H. A.: A szerelem (Szász Zoltán könyve)	390
K. D.: Cholnoky Viktor utolsó könyve	127
— Verses játékok	142
— A debreczeniek	246
L.: Nem és jellem	423
Sz. L.: Nehány francia kritikus	295
½: Álarcos menet	343
Ábrányi Kornél	175
Tarka rímek	215

Ezenkívül minden számban TOLL ÉS TÖR és INNEN-ONNAN, művészeti, irodalmi és színházi rovatok. Képzőművészet. Zene. Közgazdaság. Heti-Posta stb.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊗ Budapest, január hó 5. ⊗—

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A HÉT

HUSZONNEGYEDIK ÉVFOLYAMARA.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:

EGÉSZ ÉVRE..... 20 KORONA,
 FÉLÉVRE..... 10 KORONA.

A Hét az 1913-ik év januárjával pályafutásának huszonnegyedik esztendejét kezdte meg. Csaknem harmadfél évtizedes munkásság után nyugodt lélekkel tekintünk a multba s jogos bizalommal a jövőbe.

Lapunkban ezután is fiatalos erőt, eleven harciasságot és igaz haladást talál az olvasó. Ma is élén állunk a haladásnak, ma is a fiatalság erejével vagyunk eltelve, bár izlésünk kizárja hasábjainkról a legmodernebb modernség különféle jellegi alatt felbukkanó hóbortokat, szigorú mértékünk kizár minden olyan genialiszkodást, amely alapján nem más, mint éretlenség.

Cikkeinket a mai magyar hirlapirodalom legkiválóbb, legoriginálisabb erői írják, novelláink magas irodalmi színvonalon mutatják be a meglevő irányzatok mindegyikét. Színházi, művészeti, irodalmi rovatunk szókimondása, igazságos volta mellett mint olvasmány is művészi formákat ad, két apróbb rovatunk pedig: a TOLL ÉS TÖR és az INNEN-ONNAN egészen specialitásai A HÉT-nek. Az utóbbiban a hét eseményeit glosszáljuk élvezetes, ötletes, satirikus módon, az előbbi pedig, bár még csak rövid ideje hogy megkezdettük, szókimondásával, bátorságával, tekintet nem ismerő igazságosságával és tartalmasságával máris kedveltjévé vált A HÉT olvasóközönségének.

Régi erőnkre és mindig ujnak maradt frissességünkre, arra a 23 éves, diadalmas munkára, amelyet eddig végeztünk, hivatkozunk most, amikor kérjük a magyar olvasóközönséget, hogy szeretetének nagy erejével a jövőben is támogasson bennünket.

Budapest, 1913. január havában.

KISS JÓZSEF,

A HÉT szerkesztője és kiadója.

Krónika.

Kulturpalota.

— jan. 3.

Nem az aradi kulturpalota esetéről akarok beszélni, amely eset most körüljár a lapokban. Természetesnek tartom, hogy a mi vidéki városaink kulturpalotái körül furcsa kulturesetek történjenek. És ezzel ismét nem a vidéki magyar városokról fogok rosszat mondani, egyikről, vagy másíkról külön, tehát úgy, hogy az érzékenységét megbántsam, hanem az egész magyar kulturáról úgy, ahogy van, helyesebben úgy, ahogy nincs, úgy, ahogy mi azt szeretnők hinni, hogy mégis van, s úgy, ahogy még sincs, hiába erőlködünk. Alapjában már maga a szó is elárulja, hogy rossz dolgok laknak mögötte. Kulturpalota? Mi az? Vajjon azt a palotát jelenti-e, amelyet a kultura számára építettek? Vagy azt a palotát, amelybe a kulturát beletették. Mi a kultura? Lehet-e belevinni egy házba, vagy lehet-e egy házat építeni néki. Lehet-e? Nem lehet. Egyet nem lehet. Lehet-e kulturpalotája egy olyan városnak, amelynek nincs kövezete, világitása, vízvezetéke? Mert ez a város kulturája. Amíg ezek nincsenek, addig hiába áll a kulturpalota, és abban hiába vannak a legnagyobb rendben az összes szakosztályok. Annak a városnak, amelynek nincs kulturája, nem kell a kulturpalota, mert fókuszba összefogni nem-létező sugarakat nem lehet. Annak a városnak viszont, amelynek van kulturája, szintén nem kell a kulturpalota, mert a kultura sugarait jobb nem összefogni egy fókuszba, jobb ha mindenütt jelen vannak és melegítenek. Kövezet, világitás, vízvezeték, tessék elhinni, ez az a szentháromság, amelynek jegyében vidéki városok üdvözülhetnek. Ahol annyi kulturájuk van az embereknek, hogy ezt a hármat megcsinálták jól, ott megcsinálják a többit is. Nincs kivétel e nagy igazság alól.

A rómaiak, e nyirtfejű, szép, okos emberek nem hiába terjesztették a kulturájukat úgy, hogy előbb utat építettek, nagyszerű utat (ha a vármegyékben ma olyan utakat építenének!), azután várost úgy alapítottak, hogy pompás, lapos kövekkel kirakták az utcát és bevezették a vizet. Az ilyen városban már élhetett a római, s az ilyen városból lehetett már kulturát terjeszteni. S ha a rómaiak, akik mindent olyan kitűnően csináltak, ezt így csináltak, akkor világos, hogy ezt így is kell csinálni, nem is lehet másként.

De fölösleges elmenni a példaért kétezer esztendőnyi járásra a történelembe. A jobbfejű emberek nélkül is tudják, hogy hasztalanul épít egy város milliós befektetéssel kulturpalotát, ha ugyane városban halálos gyötrelem kocsin a kulturpalotáig döcözni az állomástól (mert gyalog menni a sár miatt nem lehet), egy átsalétromosodott falu-hotel nedves lepedőjén átdide-regni az éjszakát, és reggel egy mosdótál meszes kutvizben nem-megmosdani, mert ez a kutviz kemény, a szappan benne kis pelyhekbe gyuródik. Másnap reggel nem kérek a polgármesterből, aki meg akarja nekem mutatni a város könyvtárát. Embereknek, akik a szemégtödörrel egy házban laknak, nincs szükségük könyvtárra, mert ha szükségük volna rá, akkor a könyvtárból legelső sorban azt olvasták volna ki, hogy nevezett gödörrel nem szabad egy tető alatt megmaradni. És a képtárat se mutassák meg, mert aki nem mosdik, az ne is művészkedjék. A jó kövezetből, ha vízvezetéki vízzel locsolják, okvetlenül kinő a könyvtár is, a képtár is, de e két utóbbiból még sehol és soha nem fejlődött sem kövezet, sem vízvezeték. A kulturpalotákban elhelyezett etnográfiai muzeumok ugyan nagyon helyes intézmények, de minek mutatja be a város muzeumban a falu etnográfiáját, mikor kint az utcáján és minden házában is ugyanazt mutatja? Egyáltalán: miért erőlködnek magyar vidéki városok arra, hogy többeknek lássanak, mint amennyik? Ezt az erőfeszítést arra kellene pazarolniok, hogy a valóságban többek legyenek. De honnan vegyék a példát? Honnan? És ebből a kérdésből elindulva, meg kell győződünk róla, hogy a vidéki városok ártatlanok a terhükre rótt bűnben, a kulturátlan kulturpalota ügyében.

Czentralizált országokban a kultúra valamely kulturközpontból árad; rendszeren a fővárosból. Budapestről kapják a vidéki magyar városok a kulturájukat? Ez a város valóban odaadná nekik, de mikor neki sincsen? Mikor ez a város, a főváros maga is csak egybegyűjtött és megépített bizonyítéka a félkulturának és az álkulturának. Hogy mit, hogyan kell csinálni, azt egyelőre még itt sem tudják, a sorrendről még itt sincsen fogalmuk az embereknek. Mert a kultúra — itt vagyunk a kérdés alapjánál — az emberekből ömlik át téglába, kőbe, márványba, vasba. Nem volnának ez országoknak és ennek a városnak igazi kulturemberei? Bizonyára vannak. De nem azokra van bizva a kultúra megcsinálása. S akikre rá van bizva, azok már a félkultúra és az álkultúra emberei. Természetes, hogy csak azt terjesztik, amijük van. S ebből az következik, hogy ezeknek a pesti félkulturásoknak nincs ugyan kulturpalotájuk, mert ennél már egy lépéssel előbbre tartanak, hanem van népszállójuk, de nincs népük, amelynek szüksége volna erre a népszállóra, és lesz népkönyvtárunk, mielőtt népet neveltek volna olvasásra, és lesz még százféle intézményük, ami megtetszett nekik, mint az indiánnak a manzsettagomb, anélkül hogy éreznék a manzsettaviseelés szükségességét. Ez van itt Budapesten; ide tehát a vidék hiába jönne

fel, ha tanulni akarna. S ha feljönne és itt már nem tanulta meg, akkor haza olyan vonaton utaznék, amelynek a mosdójában nincs törülköző, vizesüvege mellett nincs pohár. Mert akiknek e csekélységekre vigyázniok kellene, azok ugy mosdóznak, hogy a zsebkendőjükbe törülköznek, és ugy isznak vizet, hogy az üveget az orruk alá kapják. Ellenvetés: hogy e csekélység valóban csekélység. Nem az. A törülköző, ami hiányzik, hiányzik az egész ország és minden városának háztartásából, és a nem-létező pohár jelenti a polgári életnek összes állami és községi italait, amik megvannak ugyan, anélkül azonban, hogy az állampolgár tisztességesen és gusztussal ihatnék belőlük.

Aki tehát kövezetet, világítást és vízvezetékét keres, az nem bolond, mert az tudja, hogy ahol ez nincs meg a városban, ott az emberekben sincs meg. Az emberek belül süppedős-talajuak, sötétek és gondolkozásukban rosszul kanalizáltak. Ezen a kulturpalota nem segít. Mert, tetszik tudni, mi a kulturpalota? Minden olyan városi ember, aki az európai kulturközkatonák unalmas uniformisában, a trombitanadrágban, fején a fekete keménykalappal csendesen megy a dolga után és tudja, hogy rendnek és tisztaságnak kell lenni a városban, ha város akar lenni. Szeretném, ha sok ilyet építenének, és nem bánám, ha a milliomodiknak akár valamelyik miniszter személyesen tenné le az alapkövét, nagyhatásu beszéd kíséretében.

G. A.

Idegen sírok közt.

Idegen sírok közt botorkál a lábam,
Idegen ős fázós, öreg avarában.

Idegen táj néz rám, hűvös őszi szántás,
Idegenül kong egy távoli kiáltás.

Nézem a sok kis sirt, egyszerű kis lelkek,
Itt aludják át az őszt, a gyászt, a csendet.

Minden második hant keresztje tudatja,
Hogy alatta alszik egy idegen Anna.

Milyenek lehettek? Szelid, szláv leányok,
Szivükben viseltek egy bus mennyországot,

Csönddel, áhitattal jártak a mezőben,
Amíg elpihentek a kis temetőben.

Hol egy idegen és halálos bus sziv vár
Távoli Annára, ki messzebb a sírnál.

(Szudomericz.)

Juhász Gyula.

A legrosszabb dolgokat mindig a legjobb szándékkal követik el.

*

Ha az ember vissza akarja nyerni ifjúságát, csak a bolondságait kell megismételnie.

Kamélia és muskátli.

Irta: MÓRICZ ZSIGMOND.

A trampli cseléd ijedten rontott be, az ajtót bezárta maga után és a nyakát behuzva suttopta:

— Kisasszony, kisasszony, itt van a Péter urfinak a felesége.

A tragika az első perczen kiesett mindenféle szerepből s megszeppenve huzta össze magát, mint a csinyen kapott gyermek.

— Hogy tudod, hogy az az?

— Hásze megmondta!

A fiatal művésznő ijedten fölállott.

— Vezesd be a szalónba.

A cseléd futva megfordult és kibujt az ajtón.

A művésznő, aki a színpadon csak grófnékat és királylányokat szeretett játszani, előredugta a fejét s nyitva felejtett szájjal nézett a másik szoba felé, amely szalón nevet viselt; épp úgy leskelődött, mint valaha otthon, a kis kántorlakásban, mikor szülei arról tanácskoztak, hogy büntessék meg őt a zöld szilva evéséért.

Aztán észrevette magát s a rosszirású szerepet, amit a kezében tartott, boszusan ledobta az ágy tetejére és bórzasztóan elpirult. Hogy le fogja most az az uriaszony kritizálni ezt a lakást.

Fölszegte a fejét és könyes lett a szeme. Sohasem érezte a pályáját ilyen alacsonynak, mint most. Mennyivel jobb volna tanítónő lenni valahol. Akkor is volna olyan lakása, mint a sámsondi földesur híres kitartott kedvesének! Ha nem különb!

Az ablakhoz állott s a szemét s az orrát törülgette. Az ablaka a nagypiacra nyílt: ez volt az egyetlen luxus, de erre is szükség volt, mert hát hová járnának a diákok éjjeli zenét adni a nagy szerepeiért; csak nem huzathatja haza a kocsiját a Kiscsapó-utca végére, ahol a kómikáné lakik. S ebből az utcára nyíló négy ablakból következtette a nagy czivisváros, hogy »Együd Péter rákölti a vagyonát!«

— De mit akar ez itt! — mondta magában boszusan és a szalón felé intett. — Szeretem az ilyen affektációt. Eljön most visszakérni az urát! Csak ezektől az utálatos nyárspolgárasszonyoktól mentsen meg az Isten, mert mikor ezek elkezdenek regényt játszani!...

Dühösen a tükör elé állott s belenezett. Boszus volt magára, hogy éppen most olyan sovány s ilyenkor a bőre egészen befeketedik. A szemei már ugy megnöttek, hogy alá sem kell festeni... mintha három napja nem evett volna.

A hajába nyult s ez jó érzést keltett. Még ez igen, ez maradhat. Ugy félt a betegség alatt, hogy elmegy, de nem lett semmi baja. Ah, ez a haj! Kincseket ér. Még mindenkit ezzel hódított meg, Pétert is. És a nyakával, mert az is pompás! Magas, karcsu, finom, barna nyak, ugy viseli a szép fejet, mint egy nemes paripa nyaka, Péter ugy is szokta megveregetni, mint a versenylováét, legyezve. No meg a kezei, és ujjai! Hogy tudja ezeket használni, hogy tud velük dolgozni. A simogatása, a lendülete, az érintése az egész nézőteret föl-villanyozza, fölizzgatja, hát még mikor görcsösen kulcsolja s a nagy jelenetekben tördeli! Ez a kéz fogja föl-vinni Pestre, a direktorok imádják az ilyen kezeket.

A tükör előtt aztán lassan megnyugodott. A haját fölraкта egyszerű sima görög kontyba, s igen jól sikerült a frizura. Olyan nyugodtan és jólesően feküdt a fején a hatalmas, sulyos haj, hogy mindjárt megadta a karaktert. Ettől egy kis ideges lámpaláz is elfogta, az a finom kis lámpaláz, amely nélkül nincs siker, mert ez

adja meg a lelki tartalmat, az idegbeli-vibrációt a szöveghez, aláfestésül.

Egyre pikánsabbnak érezte a helyzetet. Vajjon mit akar a Péter urfi felesége? Elmosolyodott a cseléd kómikus böketén, hogy még most is urfinak nevezi Pétert, mikor a feleségét jelenti be. Nagyot sóhajtott. Micsoda komornákkal kell beérni egy vidéki tragikának!

Elindul s még egyszer megáll, visszanéz a tükörbe. Az alakak készen van. Egy egyszerű, de komplikált, természetes, de fölényes nő fog adni, aki nem engedi magát megalázni, megsérteni s a bigott hitvest lefegyverzi... Csak a szöveg volna meg! Ah, de az mindegy, akármit mond, csak meg kell játszani a karaktert!

Elhatározottan ajtót nyit s belép a másik szobába.

Közvetlen az ajtó mellett ül ideiglenesen és szerény tartással az idegen nő. Jöttére kellemes mozdulattal áll föl.

Ő egy előkelő fejhajtással üdvözli s helyet mutat neki az asztal mellett egy kis fotelben.

A vendégnek elfutja a köny a szemét, kendőjével eltakarja az arcát és sietve mondja ki a halk kérést:

— Művésznő, adja vissza a férjem!

Aztán siet leroskadni a székbe s lehajtja a fejét, leplezni igyekezvén fonák, szokatlan, nem szép helyzetét.

A művésznő leül a szék sarkára, s mig minden erejét összeszedi, hogy közvetlen és egyszerű és természetes mosolylyal adjon választ az esdeklőnek, élesen leste el az asszonyka csintalanul sikerült mozdulatát.

— Ez jól jött ki, — gondolja el — elsőrangú.

— Asszonyom! Mit mond ön! — szólal meg aztán.

— Ó művésznő, — s köny fojtja el az asszonyka torkát a művésznőnek a színpadról ismert csodálatos hangjától — ön az este olyan gyönyörűen játszott a Matildot, hogy én egészen oda vagyok! El tudtam jönni! — s összeteszi a két kis fehérkeztyűs kezét — Aki így tudja megjátszani azt a véghetetlen nemességet, az megérti a legszerencsétlenebb asszonyt... Az este elhatároztam, hogy eljövök önhöz és leborulok ön előtt, hogy adja vissza az uramat!

A művésznő meghatva mosolygott s nem tudta, mit szóljon, ellenben föltűnt neki, hogy az asszonyka nem borult le, de testtartásában benne volt a teljes megtörtség, a tökéletes megalázódás.

— Jó kis trükk, ezt meg fogom csinálni — rebegette magában és kinosan érezte, hogy mondania kellene valamit.

— Hja asszonyom, — szólalt meg — az élet nagyon komoly!

Meg volt döbbenve. Ily nagyszerű helyzetben még sohasem hallott a saját szájából, a saját gyönyörű hangján ilyen banalitást.

— Különbén én Enriquetát is éppen ugy eljátszottam volna, ha a rendező rám osztja — mondta.

— De így nem, így nem! — könyörgött az uriaszony s ráfüggesztette a tekintetét. Sápadt kis arcocska volt, oly szintelen, semmitmondó, kifejezéstelen kis arcz. Ezzel még kóristáné se lehet valaki s ez itt főszerepet s milyen parádésat játszik! Hja, az élet!...

— Drága művésznő, én önnek gyónni tudok, jobban mint a papnak! Mikor ön az este azt mondta, hogy: »magam előtt látom atyámat, amint haldoklott...«

Elöntötte a szemét, a torkát a köny. A művésznő a legutolsó pillanatban fogta el a saját hangját, csaknem folytatta a szerep szavait.

— Ó művésznő, ó Országh Vera, a szívemet elrabolta ön abban a pillanatban! Ha tudná, mennyit szenvedtem én életemben, már az édesanyám mennyit szenvedett, mert bizony az én édesapám éppen olyan ember volt, mint az én rossz uram, teljesen elhanyagolta az édesanyámat. És az édesanyám egész életében sirt, mint én...

Leborult az asztalra és tenyerébe temette arcát. Fuldokolva és keservesen sirt.

Szánalom volt látni ezt a sirást. Ha egy férfi ilyen sirást lát, egy hétre el kell menekülnie hazulról. Ha ő sir! Az igen! Akkor a férfinak megtelik a szive és hozzárohan és fölcsókolja a forró könyeit! Már volt egy pár ilyen esete! És utána mindig nagy extázis jött, viharos csókok! Pezsgő. De ezután, ez borzasztó, ez olyan, mint az őszi eső, az ember elkezd ásitani és nyújtózni és olyan szomorú az élet a bezárt szobában.

Összeszedte minden gyöngéd hangját s ezt mondta, az asszonyka fejére simítva tenyerét:

— No ne sirjon, no ne sirjon édes...

— Ugy-e nem csalódtam benned, édes drágám!

— Tört ki az asszonykából a viharos öröm, fölpattant s a keblére vetette magát a művésznőnek.

A csókok után a díványra vitte az asszonykát.

Egymás mellé ültek, s a kis nő sűrűn, szaporán, sietve, mohón mondta el sok-sok baját, keservét és sir, és könyök, bő, csendes könyök patakzottak, csordogáltak le az arcán.

Elmondta, hogy az ura szerelemből vette el, szinte elrabolta. És féltékeny volt, de olyan vadul féltékeny, hogy egy udvarlóját párbajban vágta le, pedig Isten bizony semmi oka sem volt rá, mert ő azóta, hogy az urát megismerte, soha még férfirra nem nézett... De mióta téged ismer, drágám, azóta nem lehet többé ráismerni. Azóta nincs otthon soha, ha megjön, durva, kiméretlen, kegyetlen, költekező... Pedig micsoda hatalmas fiam van! Éppen olyan, mint az apja... Meg kell örülni!

— Ah édesem, — mondta a művésznő elgondolkozva, mikor az asszonyka elhallgatott — milyen buták vagytok ti, feleségek. Nem elég, hogy a tietek a férjetek a legnagyobb szerelem miatt; a pap előtt való megesküvés miatt, a szokás miatt, a tisztesség miatt, a vagyon miatt, a gyerek miatt, még akkor arra is szükségetek van, hogy elmenjeteek egy kis haszontalan színésznőhöz és azt mondjátok neki: »ez mind nem elég, hogy meg tudjam tartani az uramat, még te is mondj le róla, még ti is mind kergessétek vissza hozzám, ha valahol meglátjátok!«

Az asszonyka szemében egyszerre fölszáradtak a könyök s ijedten és félve lesett föl a művésznőre, akinek az ajkáról ismeretlen veszélyek fenyegettek.

— Fiam, úgy jöttök hozzánk, — mondta a művésznő s a tragikus hangot ripacs közönségesre váltotta föl s összegubbaszkodva ült egyszerre, mint egy anyaszínésznő — mintha elvesztetted volna a karperecedet és azt mondanád, hogy adjuk vissza. Hát nesze, itt a ridikülöm, vedd ki belőle...

— Nagyszerű. Mit tudtok ti a szerelemről. Azt hiszed, — s hangja egyszerre megint kiáradt, mint az orgonabugás és kezének egy fényes lendületével vágta ki — azt hiszed, hogy tizezer feleség szerelme fölé az enyémmel!

Kifeszítette pompás termetét, s mintha egyszerre megnőtt volna, kidagadt volna teste a puha szövetű

pongyola mögül, s a szoba ideális intim színpaddá vált körülötte.

— Én igen, én elmehettem volna a feleséghez könyörögni, hogy: »asszonyom, az élet rettenetes bilincsei önhöz kötöznek. Valakit, akit én százszor jobban szeretek, ezerszer boldogabbá tudok tenni, mint ön! Asszonyom, ne ragaszkodjék görcsösen képzelt kis jogaihoz, amelyek ugyis semmik az örök törvény előtt. Ne akarjon eltiporni engem mint egy férget! Ne akarja megakadályozni két nagyszerű lélek ragyogó egybeforrását!

Az asszonyka kimeredt szemmel, rémülten húzódott el a hatalmas művésznő izmos, fenyegető karjai elől, egy pillanatra érezte, hogy ha ezek a karok megölelik, meg kell fulladnia.

A művésznő hajába sülyesztette kezét s kábultan kapta rajta magát, hogy ő bezzeg a földön térdel. Ah, nincs díszkrét kifejezés a művészet viharos jele-neteiben.

Égészen kizökkent a hangulatból s leereszkedett hurokkal folytatta:

— Ó édesem, ha ti tudnátok, micsoda életet élünk mi. Micsoda idegéletet, tisztára ösztönélet. Itt nincs ilyen konvencziókról szó, ki kinek a felesége, itt magasabb lelki differenciáltságok vannak!...

Főállott s változtatta az állást, hogy kissé formát adjon a dolognak, a balszinen foglalt helyet, az asztal mellett, s könnyedén ráhajtván könyökét, gyöngé, beteg hangon folytatta:

— Te csak eredj haza, drágám, és várj, csak várj, hiszen az egész egyéniséged ugys arra van berendezve; te egy abszolút családi nő vagy, nem igaz? Ne szólj senkinek róla, hogy nálam voltál, majd megjön a te időd. Nem sokáig tart már ugysem ez az állapot, hiszen türehetetlen, már egészen oda vagyok az örülettől. Gondold meg, hogy most is itt kellene lennie! De már ő nem törődik velem. Miért is, mikor semmi sem kényeszeríti rá, és ha egyszer elvesztette az ember a varázsát, akkor már vége az egész életnek. Majd te még visszakapod, akit én elvesztek, és én, ha szerződést nem kapok Pestre, itt fogok megvénülni a vidéken!... undor! de te ezt nem érted!

Hirtelen, mintha fölszurták volna a könytömlőit, erőszakos és nehéz sirásba tört ki. Vad, haragos és keserű sirás. Ijesztő, elszibbasztó, megrémítő. Az idegen asszonyka félve húzta össze magát, mint a szürke kis madár a viharban, s a saját sirásaira, azokra a jó, megbékítő könypermetezésekre gondolt, amelyeknek a végén mindig szerelmesen bujtak össze az urával. És odament a lányhoz s elkezdte simogatni, becézni annak haját, azt a dus, nagy kékesfekete haját, amelyet a férje bizonyára annyit érintett...

S a világba kitaszított lányban, aki már csak mestersége és ösztönszerű életkapkodása közt osztotta meg egész lelkét, erre az anyai puhaságu érintésre föloldódott valami s zokogva kezdte:

— Boldog asszony, akinek fia van. Nekem lányom született. Csunya kis fekete béka, nem egy olyan fehér kis puha husu malacz, amelyet ő akart... olyan, mint én vagyok, az én szemöldököm... az én nagy szemem, az én barna bőröm, az én szenvedélyes, ordításos lényem! És meggyűlölt miatta, mert látta a nyomorult, a becstelen, a gazember, hogy én vagyok az erősebb, a szívósabb, hogy velem nem lehet paczkázni, mert a véremlen van, hogy uralkodjak... és kezd elmaradni... és...

És el-elfult, meg újra kezdette s a szenvedélyes szók egész áradatát, rut szitkok özönét zuditotta a férfirra...

— Egy rongy ember, egy komisz ember, egy tudatlan, egy gyáva, egy önző, egy kicsinyes, kapzsi, fősvény! Fősvény! Azt hiszik, én fosztom ki! Ennyit sem fogadok el tőle! Czigányoknak szórja szét a pénzét, meg a pinczéréknek, annak igen, én rám nem gondol! Én tőlem csak kapni akar! Volnék a felesége, megtanítanám! Ugy szolgálna nekem, mint egy kutya, vagy agyonverném! De nekem magamat kell agyonverni és elégetni és kinomban a husomat marni és kiadni a gyerekeket dajkaságba.

Az asszony, a feleség elrémülten hallgatta a rémes toporzékolást, a szidalmak viharát, s elképzelte, hogy menekül az elől az ő ura, aki egy szemrehányó tekintetet nem bír elviselni; már akkor pokol neki az élet, és mindig mindenben úgy kell kedvét keresni, mintha soha semmi okot nem adott volna megbántódásra...

— Ha a gyerekeimet elvinnék tőlem, meghalnék! — suttogta magában és szánva nézett a szerencsétlenre, aki ököllel törülte a könyeit.

— Szegény, nyomorult porontyom, mindenkinek utjában vagy! A szerelemnek, a karriérnek...

Förlállott s már megint elvesztette őszinteségét. Immár megint tragikómikus volt, mert ismét belejátszott életébe a mestersége.

— Asszonyom, — szólt nagy lendülettel — menjen ön haza! Most látta, hogy nemcsak önnek kell szenvednie a miatt az ember miatt, hanem másnak is. Mindenkinek, aki sorsába betolakodni engedte őt. Leszámoltam mindennel. Már csak rossz jöhet, de azt is készen fogadom. Menjen haza, asszonyom, a muskátlis ablakai mögé és könyes lélekkel gondoljon a szegény káméliára, aki az élet sarában illattalanul vész el.

Királynői mozdulattal eresztette az idegen nőt utjára s nem vett tudomást annak gyáva és ügyetlen zavaráról.

Mikor az ajtó becsukódott, még jóideig kitarással állott fényes pózban s akkor megtört szívvel rebegte:

— Ah, mégis, igazi szerepeket csak az élet ad!...

Toll és tőr.

— jan. 3.

A VÁLASZTÓI REFORMRA nagyon sokáig várták az országot. Bizonyos, hogy ennek a megváráztatásnak nagy része van abban a csalódásban, melyet a reform bizonyos társadalmi rétegekben okozott. Mert a felcsigázott várakozás nehezen elégíthető ki. A türelempróbák után rendszerint csalódás, lévertség jelentkezik, s ha most is kiábrándulás követte a titok kipattanását, azt kétségkívül nemcsak a reform fogyatékosai, hanem az évek óta tartó huzavonák is okozták. A terminusok örökös kitolása még egy radikálisabb reformnak is kárára lett volna a közvélemény előtt. Mennyivel inkább kellett megsínyleni a huzavonát ennek a reformnak, mely meglehetősen távol esett mindattól, amit Lukács László elődei ígértek az országnak. Természetes, hogy Lukács Lászlót nem kötelezik más kormányfériak ígéretei. Ezt Lukács annál könnyebben mondhatja, mert újévi nyilatkozataiból ítélve, a miniszterelnök még azokhoz az elvekhez sem ragaszkodik törhetetlenül és minden tekintetben, amely elveken az új reform felépült. Lukács

László elég bölcs államférfi s az ilyen államférfiak erénye hogy még a maguk csalhatatlanságában sem hisznek. Lukács László már jelezte, hogy nem zárkózik el bizonyos módosítások elől, ha azok nem veszélyeztetik a magyarság szupremáciáját. Jelentkezzenek hát az okosak és jelentkezzenek az elégedetlenek. A miniszterelnök szívesen meggyőzeti magát, sőt joggal állítjuk, hogy a reform tervszerűen készült olyannak, amilyen, hogy azon keresztül mások könnyű szerrel diadalhoz juthassanak. Lukács nem féltékeny a mások dicsőségére. Aki annyi diadalt aratott most, örömet juttat a dicsőségből másoknak is.

SZINHÁZI DIREKTOROK se vonhatják ki magukat az elvállalt kötelezettségek teljesítése, alól s ha Beöthy László abban állapodott meg gróf Bánffy Miklóssal, hogy »A Nagyur« egyik szerepét Gombaszögi Fridának joga kiosztani, akkor nem lett volna szabad ezt a szerepet Aczél Ilonával eljátszatni. Hogy Bánffy Miklós személyválogatása jogosult-e, vagy sem, erről lehetne vitatkozni, azonban bizonyos, hogy Beöthy László elismerte Bánffy követelésének jogosultságát, amikor e követelés honorálására kötelezte magát. A jogosultságról ilyenformán mindenki vitatkozhat, csak Beöthy László nem, s ugyanígy jogában áll mindenkinek Bánffy Miklós eljárását is kritizálni, csak Beöthy igazgatónak nem. Beöthy László a maga iránt való jóakaratból szándékosan félremagyarázta Bánffy viselkedését. Bánffy Miklós otthon maradásával nem a közönség ellen, hanem Beöthy László ellen akart tüntetni és ez a tüntetés semmit sem veszített élébből és jelentőségéből az által, hogy Beöthy László a közönség terhére könyvelte el ezt. Az igazság tehát az, hogy Beöthy László megbántotta az író és megbántotta ezenfölül a közönséget is, amikor egy olyan sértést talált fel neki, amely Beöthy ur címére volt adressálva: Jó, jó... Az író nem kell okvetlenül megbecsülni, de a közönséget talán mégis. És ismerve Beöthy László üzleti érzékét, csodáljuk, hogy nem félt egy ilyen sértés anyagi következményeitől. Vagy hiszjük talán, hogy a Magyar Színház betöltötte hivatását: hiszjük, hogy Beöthy urnak sikerült színházával a közönség finom érzékét annyira letompítani, hogy az már a sértések iránt sem fogékony?

AZ ISKOLÁK RÉVAY-LEXIKONOKAT KAPNAK. Ezeröttszáz példányt küldtek el az iskoláknak — államköltségen, ami azt jelenti, hogy nálunk a rosszat, selejteset államköltségen terjesztik. Megvették pedig ezt a rengeteg példányszámot akkor, amikor kitudódott, hogy a lexikonból ezer- és ezerszámra hiányzanak a magyar vonatkozású czimszavak. Az idegen vonatkozásúak benne vannak, mert azokat könnyű volt kinyírni az idegen lexikonokból. De honnan vették volna a magyar szót? Az idegen nyelvű lexikonokban kevés hely jut a magyar szavaknak, onnan tehát nem nyirhatták ki. Amit pedig nem nyirhattak ki más lexikonból, azt nem vették be a magukéba. De ne keseregjünk e miatt. Mert a Révay-lexikonok nem az a legnagyobb hibája, hogy sok szó hiányzik belőle. Nagyobb baja ennél, hogy egyáltalán vannak benne szavak. Ami hiányzik belőle, az csak előnyére válik, mert minél kevesebb szó van benne, annál kevésbé rossz ez a tákolmány. Ilyenek a Révay-lexikon előnyei és erényei. Talán ezek az erények vesztegették meg annyira az államot, hogy ezeröttszáz példányt vásárolt azokból az iskolák számára. A baj nem olyan nagy, amilyennek mutatkozik, mert csak az állam pénzében tesz kárt s nem az iskolai ifjuság tudásában. Mert ma már még az ifjuság is-többet tud, semhogy fel ne ismerné e nyomdatermék gyatraságait.

A LOVAGI TORNA egy óra és öt perczig tartott gróf Tisza István és gróf Károlyi Mihály közt s végül is Károlyi sebesülésével végződött. A könyökét érte egy éles vágás, ami nyilván a véletlen játéka s nem Tisza István malicziájának a munkája. Károlyi sohase dolgozott a könyökével, s aki őt politikai karrierjében akarná megállítani, az érzékenyebb pontot keressen, mert aki Magyarországon százezer hold földnek az ura, az a könyöke nélkül is könnyen boldogul. A százezer holdat nem azért említjük fel, hogy Károlyi komolyságát lekicsinyeljük. Oh nem. Mi Károlyit azok közé számítjuk, akiket ellenzéki voltuk daczára is komolyan kell venni. Ő komolyan veszi a politikát, s ha ez a komolyság nincs is mindig a helyén, kémikus benyomást mégse kelt. Valamikor mulattak volna azon, hogy egy politikus a magánéletben nem akar azzal érintkezni, akivel elszámolni valója van a politikában. A tegnapi párbaj után máshogyan vélekednek a régi felfogásról, s bizonyos, hogy nincs minden erkölcsi súly hijján az a férfi, aki egy ilyen megcsontosodott felfogást kimustrál a mindennapi használatból. Más kérdés, helyes-e, társadalmi és nemzeti szempontból hasznos-e, ha a harcot a politikusok ott folytatják a magánéletben, ahol azt a politikában abbahagyták. A következőkről beszélni korai dolog lenne, de az már most is bizonyos, hogy a régi felfogás megváltozása után vagy a politika, vagy a társadalmi élet lesz komolyabb.

Krónika II.

A párttűtők.

— jan. 3.

Elképzelem, hogy milyen nagy volt a felháborodás odalent a vidéken, ahol most télviz idején a szobában, a kályha tüzétől félig megvilágosított alkonyati félhomályban a himzett paravant mellett Delacroix-ról, Ingres-ről, Sargent-ről, esetleg Kézdi-Kovácsról ábrándozik a leányka. Milyen nagy lehetett a felháborodás ottan, amikor megtudták, hogy a művészklub csak azért alakulhatott meg hibásan, mert a művész urak alapjában véve bakk-klubot akartak alapítani.

És miért ne háborodtak volna fel a vidéki kandalló mellett, amikor a fővárosban maguk a művészek is felháborodtak a bakk-klub miatt. Igen, a művészek is, akik pedig eredetileg nem akartak mást alakítani, mint játékosházat, vagy amint azt az angolok olyan finoman mondják: gambler house-ot. Tisztelet a kivételnek: a tiszta Szinyei-Merse Pálnak, Lechner Ödönnek és Iványi-Grünwald Bélának, valamint néhány lelkes fiatalnak. Tisztelet a naivoknak, de a most annyi vehemenciával felháborodó uraknak javarésze már régebben tudta, hogy miről van szó. Tudta, hogy itt francia faiseur pénzen játéklarang készül, és tudta azt is, hogy ez másként nem is lehet, mert hiszen a magyar kluboknak sovány és igen gyéren befolyó tagdíjaiból bizony még csak világítani sem lehetne egy klubpalotát, nem hogy azt be is lehetne rendezni livrés groom-mal, bokharai szőnyeggel, angol bőrkarosszékekkel, drága képekkel, fürdőszobákkal, művészi himzésű ványosokkal, kopenhágai porcellánnal, francia borral és amerikai jeges italokkal. Ezt az urak nagyobb-

része mind tudta, sőt helyeselte is. Amikor választani kellett a között, hogy a művészek új klubja hol helyezkedjék el: villanynyal kivilágított gambler house-ban vagy pedig két szerény szobában, bizony az urak legnagyobb része a fény, a csillogás és a minden fény és csillogás kuforrását képező hazardjáték mellett nyilatkozott.

Miért volt ez? Megmondjuk. Kezdetben, amikor még sötétség honolt a vizek fölött és a két párt még egy volt, sőt még nem is volt párt, igen, akkor még nem volt különbség a véleményben arról, hogy minden jólétnak, kényelemnek és műpártolásnak alapja a kártyának váltakozó szerencsésü forgandósága. Akkor még nem volt baj sem a zöld asztal, sem a francia faiseur. Baj egyáltalán nem is volt még akkor a világon. Ez csak későbbben keletkezett, akkor, amikor a terv a megvalósulás, a klub a megnyitás felé közeledett, s mikor az állások és a tisztségek felosztására került sor. A teremtés őshomálya akkor kezdett oszladozni és a személyek és a tisztségek körül két párt jegezesedett ki. És mert a szegény emberekből álló többség úgy látta, hogy a módosabb kisebbség terrorizálni akarja őket, sőt néhány ellenszenves, de a francia tőke felhajtása körül nagy érdemeket szerzett organizátort ültet az intéző állásokba, akkor kitört a forradalom. Ez helyes is volt. A forradalmároknak sokban igazuk volt, de elhibázták a dolgot azzal, hogy nem nevezték nevén a gyermeket és nem az illető személyeket támádták, hanem sok hipokritasággal a pikkdám remegő szívébe küldték hegyes nyilait.

Ez az, és ez aztán az egyetlen pont is, amit akciójukban kifogásolni lehet. Bűnük az volt, hogy egy hétre újra meglöbögassák az álerkölcök zászlaját ebben a városban, ahol a legtöbb ember csak azért műfelháborodik az erkölcs mellett, mert a napnak és az éjszakának egyéb óráiban mást sem tesz, mint hogy éppen az erkölcs ellen hibázik sok léleknyugalommal és hideg közönnyel. Ezeknek az embereknek csak egy hangos visitás kellett, és máris a játékkártya ellen zajongott az egész játékon élő, játékon eladósodott, játékon tönkrement és játékon fölvirágzott nagy Budapest. A Nemzeti Casinóban és a Lipótvárosiban, a Fészekben és a különböző »függetlenségi« és »polgári« körökkel fölékített klubokban, azután más, városrészekről elnevezett kaszinókban, amelyek pedig esztendőnként a legnagyobb pontossággal elküldik Halál urnak a maguk öngyilkos-adókvótáját, mindezekben a helyeken a legépesebb haraggal fakadtak ki a művészek ellen, akik, a helyett hogy a formák örök problémáin törnének a fejüket, francia pénzen az ördög zöld asztalát akarták a Rózsa- és Szegfű-utca sarkán felállítani. És felháborodtak a croupier-k, felháborodtak talán még a kártyagyárosok is, mert felháborodni az jó, felháborodni az már fél-forradalom, a forradalom pedig a legfőbb jó.

Mi csak mosolyogni tudunk az egészen. Mosolygunk a külső háborgókon és mosolygunk, egészen szeliden mosolygunk a háborgó művészekre is, akik tiltá-

koznak a klub megalakulása ellen, és most, a helyett hogy a saját klubjukban játszanának, idegen hajlékban keverik a kártyát. Mire való az ilyen dolgok ellen dörögni ebben a városban, ahol mindenki üvegfalak mögött él, ahol mindenki okos ember és ahol mindenki mindenkiről mindent tud. Béküljenek ki az urak, vagy talán ki se béküljenek, de ne szavaljanak. Mert ha ma három művész szaval, akkor holnap utánuk szaval az egész város, ez pedig kellemetlen, mint minden hipokrita zaj. Ne lármázzunk, de legyünk bölcssek. Kétkedjük egymásban, de azért szeressük egymást. Nézzük a dolgokat filozófiával és ne kívánjuk senkitől, még magunktól sem, hogy a kényelmének, az ebéd utáni álmának, a kényelmes kerevetének és a kedvencz ételeinek a feláldozásával legyen nemes és erkölcsös. Egyszer ugyanis meghalunk mindannyian. Azok is, akik bakkoztunk, és azok is, a kik nem mertünk bakkozni, csak szerettünk volna. Nem érdemes a dolgokért lármázni, és egyáltalán nem esztétikus valami, olyan dolgok ellen fellázadni, amelyeket magunk is művelünk, sőt a lelkünk keserű fenekén szeretünk is. Filozófiával kell élni és nem kell pártot ütni. Azt hisszük, ez az igazság és ez a helyes dolog. Főként pedig — és ez a leglényegesebb — ne nézzük az embereket ostobáknak. Ne higyük, hogy éppen mi épültünk átláthatatlan ércből, és hogy éppen mi vagyunk azok, akikbe nem lehet beelátni. Pesten mindenkiről mindent tudnak. És a lehangosabb palotaforradalom sem tüntetheti el a tudást és az ösmeretet, hogy helyébe léptesse az ideált és az ábrándot. Az továbbra is megmarad a vidéki leánykák délutáni mulatságának. A zsarátnok félvilágossága mellett sóhaj-tani (— Cézanne, művészet, Innocent Ferencz, színek, hangulatok! —) oh mi szép is lehet ez!

Muscadin.

Ének az éjszakában.

Dalol a vérem és én hallgatom csodálva,
remegve és figyelve a szent melódiát,
szivem verí a taktust s vadul dobol hozzája:
„Megejtett téged is e színes, szép világ!

Mert szereted ugy-e az illatot tavasszal
s a nyári napsütésben, mondd, sütkérezni jó!
És boldog vagy ugy-é, ha szeretőd vigasztal
s elvágylol ugy-e innét, mert messzejárni jó!

S városi alkonyon, ha már vibrál a villany
s köd száll a házakon, homályos, szürke köd:
elnéznéd ugyebár e festményt holtodiglan
s mint száll az éjhajó a paloták fölött!

S szereted hallani a mámorok zenéjét,
ha szűk utcák során dalolni kezd a lég.
És szereted ugy-é a néma béke éjét,
kicsiny szobádban ülve a szótlan csöndzenét!

És olyan szép, mikor ütemre lép az ezred
s a trombitán a dal fölcattan pezsdítón;

vagy aczélos karok, ha ütemre eveznek
a napos nyárszakon, a fényen és a hőn!

És szereted a munka komor melódiáját,
ha embervért izzadnak lármás hámorok,
s ha büszkén leveti a nyügét, az igáját:
az embert szereted ugy-é, ha háborog?

Ember, te ócska labda, tudd meg, hogy én dobállak
s én játszom kergetősdit mindennel, ami él:
a lelked én vagyok s a testedben az állat,
a sorsod én vagyok: a vér, a vér, a vér!

És nincsen ifjuság, csupán illuzió van,
e fürge és kaján kerítő van csupán,
s az is én vagyok ... s ha csillagom bukóban;
a csömör én vagyok a mámorok után.

S leszállnak bár sokan idő előtt a mélybe:
öregség sincs, ne hidd, csak petyhüdebb erek,
s csak akkor mentek el szeliden a nagy éjbe.
ha már sok millió kört futottam bennetek.

Énnékem áldoz itt a milliárdnyi féreg
s e kozmoszban magosan az én szent szobrom áll,
és ti emeltek nekem, akikben élek,
és nincs más ellenem, csak az örök halál!

A vérem így dalolt egy lázas éjszakában,
míg kétségtől gyötörve, csüggedten, epedőn
futottam esztelen, sodort és vitt a vágyam,
mert várt, mert várt, mert várt már rég a szeretőm!

Elek Alfréd.

Fiuk.

Irta: SZEDERKÉNYI ANNA.

Könyökük alatt ingadozott a hónapos szoba három lábára biczegős asztala, mint talpuk alatt a bizonytalan út, amelyen még úgy állottak, mint az ék, amelyik nem tudja, hová fogják beverni ismeretlen kezek.

Székely fekete volt és a szeméből olyan követelően ragyogott ki az éhség, mint a zsenialitás. Kampós orra hegyén az anyja ott felejtett hat esztendő korában valami piszokdarabkát, amely azóta lencsévé barnult rajta. Ugy székelt, mint akit a világtörténelem hallgat:

— Az egész könyv tendenciája egyetlen mondatba van beletömörítve: »Agg ember, lásd, meghalni nem nehéz«. Néhány szürke szó, de kiharsog belőle a szerző végtelen életmegvetése ...

— Te, Székely, most levetheted a hetvenhetedik nagyképedet. Azt csak tartogasd a külvilág számára. Különben is torkig vagyok czekekkel és írakkal, akik folyton haldokolnak, közben hisznek és olyan egészségesek, — az Isten verje meg őket — hogy bombával se lehetne kiirtani belőlük az életet. Telejajgatják a világot mondvacsinált fájdalomakkal, pedig — valld be — az élet olyan gyönyörűsége lenne fájdalom nélkül, — mondta Szőke, aki mindig lesütötte a szemét, mikor nővel beszélt.

Odalépett az ablakhoz, elhuzta a függönyt, amely sanyaruan lógott le a léczekből összetakolt tartóról, mint a falábról a keményítetlen szoknya.

Szeptember volt és az ablak alatt másodszor

virágoztak az ákácok. Kihajolt, arcát belemártotta az édes illatokba. Mintha nagyon messziről kiáltották volna, úgy hangzott a háta mögött:

— Csak a fájdalomnak és betegségnek van igazi költészete.

— És te mégis úgy bámulsz az egészséges cseléd-lányok után, mintha megdelejezték volna.

— Az más...

Az ajtót sarkig kitarva, mint a szélvész rontott rájuk a harmadik.

— Ereszszétek le azt a függönyt, mindjárt itt lesz...

Ott maradt a küszöbnél és hallgatódzott, mint aki azt hiszi, hogy a boldogság kopogós sarku cipőben fog betérni hozzá.

— Ereszd le azt a függönyt, Szőke! Ereszd le és menjetek el. Menjetek a pokolba, egy félóra múlva hazajöhettek.

Székely a háta mögé állt.

— Megbolondultál, Józsi?

— Én már nem hallok az izgalomtól. Menj ki a lépcsőházba. Nézd meg, jön-e fölfelé valaki?

— De kit vársz te tulajdonképpen?

— Menj ki és nézd meg, jön-e fölfelé valaki?

— Te, Józsi, nézd, a szemközti háztetőn már kezdődik a macskakomédia. Ő nagysága éppen most bujt ki a padlásablakon — fordult vissza Szőke.

— Te tisztára meg vagy bolondulva. Egy lélek sincs a lépcsőházban — jött vissza Székely.

— Ugy?! Haj... haj!... — és levágta magát a pamlagra, amely a port, mint megvényhedt kokott a pudert izzadva magából, minden tagjában remegve fogadta az erőszakos közeledést.

— Te, Józsi, te már megint nő után jártál, — állapította meg Székely mély hangon, mint ahogy a halottkém mondja: »e biz odavan, szegény...«

— Urinő után.

— Fiuk, most már macskaurfi is megjelent a másik padlásablakban.

— Természetes, hogy urinő után — és a lencse idegesen mozog a Székely orrán. — Igenis, én mindig urinő után járok.

— Csak az a kár, hogy Julánál, kitünő cselédünk-nél végzed dicső pályafutásodat. Miféle komédia volt ez megint?

— Ő azt mondta, jöjjenek előre, ő majd utánam jön.

— Te... te ostoba! És elhitted neki, hogy utánad jön?

— Azt mondta, nekem azért kell előrejönnöm, hogy titeket eltávolítsalak.

— Honnan tudta, hogy nem egyedül lakol?

— Amikor a hidon jöttünk, megmondtam neki.

Szőke visszafordult az ablaktól és leeresztette a függönyt.

Ő nagysága és macskaurfi már egymásra mosolyogtak. És mióta ismered őt?

— Délután pont ötkor láttam először.

Székely kihuzza az óráját:

— És most már hét van. Nem csuda, ha hütlenül elhagyott.

Józsinak a szemei a padlóra merednek.

— Igen, elhagyott... megcsalt, nem jött utánam. Pedig milyen szép volt. Milyen édes... A parfümje kábitó. És milyen finoman volt öltözve. Igazi urinő volt.

Józsi megfogja a Székely kezét és mint a gyászoló-tól kérdi:

— Nem fáj neked, ha beszélsz róla? Hol találkoztatok először?

— Ma az omnibuszon. Én az Opera előtt szálltam föl.

Székely közbeacsarkodik:

— Nyomorult. Kicsal tőlem harmincz fillért, abból huszat omnibuszra költ.

— És hol szállt föl ő?

— A Váci-körut sarkán...

— Te természetesen följánlottad a helyedet?

— Nem ajánlottam föl, mert nekem sem volt...

Kapaszkodtam és ide-oda dültem, mint a karóra kiakasztott száraz kukoriczacsó... Ő is belekapaszkodott egy szijba... És az omnibusz dőcögött, a két szij, az enyém meg az övé, lassan-lassan csuszott... A kisujjunk hegye összeért. Csak a kisujjunk hegye. Én udvariasan arrébb huztam a magam sziját, ő is az övét... Az omnibusz tovább dőcögött, az ő szija meg az enyém megint csuszott és a kisujjunk hegye újból összeért. Alig észrevehetőleg, inkább gondolatban, mint valóságban... Egész uton így... Egyszer sem néztünk össze. Én balra fordítottam a fejem, ő jobbra. Hanem a két kisujj odafönn a levegőben hol előre-, hol hátracsuszott. Először azt határoztam, hogy kikezdek vele. Az ujjacszkája forró, sima, félénk és fürge volt... Azután azt gondoltam, nem, mégsem. Hadd maradjon ez az elragadó kis flört annak, ami. Egy édes asszony, ki tudja ki, akinek az uja husz perczig beszélgetett az ujjammal, az én lázasan remegő, ügyetlen ujjammal. Maradjon ennyibe — és mint a kábult, szédültem le utána az omnibuszlépcsőről...

— Ő a legközelebbi sarkon elejtette a zsebkendőjét?

— Átmentünk a hidon. Ő a hid közepén megállt...

Ah, a szép kilátásban gyönyörködik, nagyságos asszony — szólítottam meg én. — Talán pályatársak vagyunk, én költő vagyok... — Igazán költő? — mondja ő. — Olyan, ki verset ír? — Igen, verset írok, sok verset és legközelebb önálló kötetben fogok megjelenni... És tovább mentünk a folyó partján... Később megcsókoltam...

Szőke és Székely közelebb húzódnak, előrehajolnak.

— A kezét? — kérdezi Szőke.

— A száját? — lihegi Székely.

— A csipkesálját, amit arczomba lebbentett a szél. Istenem, olyan karcsu alakja volt. Sötétkék kosztüm volt rajta, kis kerek tok viritott szőke fején...

— Szőke?...

— Mint a hold sugára...

— Hiszen te verset írsz, te romantikus csacsi — dühöng Székely.

— Nem. Szerelmes vagyok bele. Esküszöm, hogy megőrülök utána...

Székely megvetéssel mordul rá:

— Tegnap még a czukrázskisaszonyért őrvöngtél, tegnapelőtt a doktorkisaszonyért haldokoltál... Akkor ő volt a legszebb.

Józsi fölhuzza az ablakfüggönyt. Kibámul a virágozó ákácokra, a tornyokra feltűzködött kék égre és a holdra, amely a Mátvás-templom keresztjére akasztotta magát.

— Igenis, minden nő a legszebb... Neked is, nekem is, neki is. Csak ti eltagadjátok, mert hazudtok, én meg bevallom. Mind kell, mert nincs egyetlenegy, aki meg-simogassa a hajamat és megcsókolja a számát... Istenem, az ákácok másodszor virágoznak...

Hallgatva figyelik a szívük dobogását és a két macskát a szomszédos háztetőn. Már egymás mellett ülnek.

Az ajtó kinyílik. Bejön a nagysád, akitől a szobát bérlik. A kontya akkorka, mint egy sovány dió és a bal fülére lóg. A kezét a gyomrán pihenteti és a levegőt úgy szippantja, mint a burnótot. Megáll a szoba közepén, és mint Mózes a Sinai-hegyen a tiz parancsolatot kihirdeti:

— Fiuk, maradt délről kelkáposzta főzelék. Kinek kell vacsorára? A Júla most lemegy, egy pár virslit hozhat hozzá?...

Leconte de Lisle két verse.

Sarkvidék.

Halott világ, tajték köröskörül,
Fölötte rézfény, örvényszáj alatta,
Forrongó bérczek szürke kör-csapatja,
Min a magasba bus, fanyár köd ül.

Tömbök közé gyürt ég, rideg pokol,
A vak-sötétbe sok bus siri hang van,
Éles sikoly, kacaj sir fájva, halkan,
A szél vaskürtjét fujva bujdokol.

Hullám-mosott hegyormon ősi gyászba,
A régi ködnek istenei fázva,
Mégfagyva alszanak hideg odukban.

Jön a hótól fehérült szörnyü medve,
Nehézkóros nyakával integetve
És nyálaz a kéjtől elittasultan.

Homéri harc.

Mint a legyek a rothadó ökörre,
Szállnak vadul nyüzsgögvé a napon,
Kóczoshaju csapat rohan vakon,
Bősz lármazajban, harczkéjtől hörögve.

Most összecsapnak, bus zavart idézve,
S rekedt sóhaj, nyögés hallatszik ott,
Itt egy szekér fut, ott bitang csikók,
Csillámlik a pajzsoknak kancsal ércze.

Vonitva száll a sikon a vicsorgó
Kigyóhaju csatár, a szörnyü Gorgó
S párázik a nedves gyöpön a vérköd.

Arany szobáján Zeüsz dühöng mogorván
Leugranak az istenek s e tornán
Kétségbeesett, vad harczot vivnak értök.

Kosztolányi Dezső.

A fehér város.

Irta: OTTÓ LARSEN.

Messze délvidéken van egy város fehér házakból. Hegyek között, völgyben fekszik, hatezer lábnyira a tenger szine fölött. Ezelőtt harmincz esztendővel nem volt itt egyéb egy csomó fekete kis fakalibánál, amelyeket paraszt- és pásztornép lakott. Most hotel hotel hátán, angol, német és francia tündérpaloták, a legujabb kor minden komfortjával berendezve, egy darab ideszakadt nagyváros.

Maga a város egy rohanó hegyipataktól átszelt széles völgykatlanban bujik meg, körülveve havasoktól; egy évben hat hónapig méternyi magasan borítja a hó még a völgyeket is, és a havon tizezer ember éldegél, tizezer ember, akiknek a képe fehérebb és akiknek az ajka meg a vágya forróbb, mint a többi embereké.

Sehol a világon nem oly tiszta a levegő, sehol nem

oly fényes a nap, mint itt a fehér hegyeken, amelyeket ezer és ezer vágy ölel át a világ, az élet, az egészség után.

Ez Davos, a fehér város, a vágyak városa, a tüdőbajosok városa.

I.

A kurszalón, a nagy nemzetközi szálloda, az ut közepén épült. Napfényes télidő van, a napon husz fok Réaumur. A kurszalón előtt szól a zene. A vendéglőre néző ajtók és ablakok tárva vannak és odaát a terraszon betegek pihennek a napon; olvasgatnak, tereferélnek, álmodoznak. Most van a lunch előtti idő, 11 és 1 között. Künn az utcán a hotel és a terrasz között, korzóznak az emberek és szünet nélkül hallatszik a szánkók csilingelése. Ezek a lábbadozók, a könnyebb betegek, egészen fiatal emberek is, akik édeskeveset törődnek a kurával, hanem inkább az itt bőven kínálkozó élvezetek után futkosnak. Hangos beszéd és kacagás vegyül a csendgetyűszóba, azután elhangzik, a »komoly« fürdővendégek irigy és rosszindulatu megjegyzéseitől követve.

— Ezt nevezik ők kurának — mondja Dankwardtné urhölgy, a müncheni özvegyasszony, aki fekvőszékén pihen és finom konyakkal telt utazópalaczkját sűrűn viszi telt ajkaihoz.

— Már a hatodik esztendeje, hogy minden télen ide járok és azóta állandóan divatban van ez a szánkázás; sokaknak került már az életébe, akik különben egészségesek maradhattak volna! Hogy ezek a mellbetegek milyen könnyelmű emberek! Szerencsém, hogy nekem csak bronchitisem van! És különben is nem azért jön ide az ember, hogy agyonstrapálja magát! — És Dankwardtné urhölgy, hogy erőt merítsen, újból nagyot huz az utazópalaczk tartalmából, noha még csak déli tizenkét óra van.

— Nem, nem, — teszi még hozzá, — akkor már inkább hiszek a Rajna melletti magas Hönnef kurájában, ott minden páczienis naponta fél üveg konyakot kap és nyugton kell hogy maradjon, de itt, itt reggeltől estig csatangolnak az emberek . . .

Dankwardtné urhölgy állandó éberszemü kritizálója és legrosszabbnyelvü fürdővendége Davosnak. Nem tulságosan szeretik és csak ujonnan érkezettek állnak vele szóba, mert sokat beszél és mindenkin gunyolódik. A hotelben nagy a becsülete, mivel az összes fürdővendégek közül az ő italszámlája a legnagyobb. Tul van a harminczon, tüzes, mindamellett nincsenek sikerei, mert nagyon csunya. Ezért dühösködik a nálánál csinosabb nőkre.

Mellette fekszik a terraszon Moritz ur Frankfurtból, egy fiatal bankár, nagyon gazdag és nagyon beteg. Van egy nagyon fiatal és nagyon szép felesége, aki ide is vele jött, hogy mulattassa és ápolja. De jelenleg az épp most eltűnt szánkón ül, és Moritz ur aligha fogja őt előbb viszontlátni, mint este hét órakor a dinernél, ahova mindig ragyogó toalettben érkezik Tysievics, egy fiatal lengyel báró kíséretében, aki szenvedélyesen udvarol a szép asszonynak.

Ezelőtt egy órával, amikor a zene játszani kezdett, és Moritz ur inasa segítségével elhelyezkedett a székén, a fiatal asszony is megjelent üdén, mint maga a tavasz, feszes sportkosztümben, oldalán a fiatal báróval, aki részvétellel szorongatja Moritz ur kezét és hogyléte után tudakozódik. Van valami végtelenül bánatos tehetetlenség ennek a beteg embernek a tekintetében, amikor a fiatal és vidám asszonyt keresgéli a szemével. Az pedig kecsesen takargatja, futó csókot lehel az arczára, néhány szót susog a fülébe. Tömérdek emberi szenvedés rejtőzik abban az alázatos kutyaszerű tekintetben, amelylyel a

fukar nyájasságot megköszöni és egyuttal engedelmet ad, hogy a másikkal eltávozzék, aki eléggé erős azoknak a szórakozásoknak az élvezéséhez, amelyekben ő maga részt nem vehet. Azután óráról-óra ült tovább a székén, a levegőbe bámul, figyel a zenére, lapoz egy könyvben és nem bírja kivárni, míg hetet mutat az óra, amikor szép asszonyát újra maga mellett láthatja, hogy az azután diner után ismét résztvegyen a szokásos »poker«-ben, amelyet minden este odalent a kurszalónban játszanak, míg ő maga az orvos egyenes rendeletére kilencz óra tájban már kénytelen lefeküdni.

Moritz ur a sorvadásos betegeknek egy tipikus osztályába tartozik. Egészséges szeretne lenni és ezért pontosan aláveti magát az orvos minden rendelkezésének, de hiányzik belőle az ehhez szükséges korlátolt-ság. Akármilyen pontosan is betartja a kurát, mégis tudja, hogy nincs az az orvos a világon, aki egy emberi tudó fölött ur legyen olyankor, amikor a szívet emberfölötti vágy szoritja össze, amely felkorbácsolja a vért az erekben. Az a mellbeteg, aki egy szép és rossz asszonyt szeret, az meg kell hogy haljon. Nyilván ilyen gondolatok foglalkoztatják Moritz urat, a Majna melletti Frankfurttól való gazdag bankárt, ahogy remény nélkül mered a ragyogó napsütésbe, mialatt a zenekar a »Sirenenzauber«-t játszsza.

— Bon jour, monsieur Moritz, et Madame votre femme? . . . Ez señor Ottó Serpa, aki hébe-korba meglátogatja a terrazon fekvőket szórakozás céljából, ha a billiárd és a poker egy-egy negyedóra szünetel. Señor Serpa huszonöt éves és harmadik esztendeje, hogy Davosban van, amelyet sohasem akar többé elhagyni, abból az egyszerű okból, mert a legkomolyabban nem képes lélekzetet venni, mihelyt kétezer méterrel alacsonyabbra megy. Señor Serpa Rio de Janeiróban született és egy nagyon gazdag és nagyon előkelő portugál familiának a tagja. Tizennyolczéves korától huszonéves koráig Londonban, Párisban és Bécsben élt, beszéli mind a három nyelvet, azonkívül teljes folyékonysággal a spanyolt és portugált, egyike a legszebb és legelőkelőbb embereknek, akik valaha kifogástalan frakkot viseltek. Ellenben a tüdeje már nem oly kifogástalan, már csak egy negyeddal rendelkezik, a többit — mondja ő tréfásan — a három főváros fashionable helyein hagyogatta el.

— De Moritz ur, hát hol van a felesége ő nagysága? — ismétli németül, mert eszébe jut, hogy Moritz ur legjobban az anyanyelvét beszéli.

Moritz ur kelleetlen vállonitással felel és a falu felé vezető utra mutat; nem nagy kedvet árul el a beszélgetéshez, és hogy végleg megszabaduljon, a hőmérőjét szájába dugja, hogy megmérje a lázát.

Serpa ur mosolyog és Moritz ur szomszédjához, egy fiatal szőke norvéghoz fordul, aki törökpipából pőfékel és oly rettenetes büzt terjeszt maga körül, hogy a közelében fekvők örült lármával köhögik ki szétroncsolt tüdőrészcskéiket. De Serpa urat, aki maga is mindig cigarettát tart a szájszögletében, nem alterálja.

Leül a norvég mellé és német diskurzusba bocsátkozik vele.

— Hogy van, Mr. Johnson? Ugy néz ki, mint maga az élet!

Johnson, aki a többi mellbetegektől teljesen különbözik, mert széles vállu, le van sülvé és erős, a mellére csap és ezt mondja:

— Köszönöm, jól. Mióta itt vagyok, nem volt lázam; pedig az orvos otthon azt jósolta, hogy hat hét alatt végem.

— En önben mindig biztam — mondja Serpa. —

Első percztől fogva, amikor megláttam. Ugy-e, ez előtt öt hónappal jött? Mindjárt mondtam: ez az ember meggyógyul.

— Pedig ugyancsak rossz bőrben érkeztem ide.

— Igen, de — mit is akarok mondani, van valami az ön szemében — én mindenkinek a szeméből meg tudom mondani, hogy meggyógyul-e. Ön meggyógyul. Nézzen az én szemembe! Ha valakinek ilyen ködös-fátyolos szeme van, mint az enyém, az estig meghalhat. Különb is a hőmérsékletem soha sincs 39 39 alatt.

— Le kellene önnek fekéüdni.

— Eszemágába sincs. Különb is ma este reván-sot akarok; az a mafla Tysievics délelőtt 1500 frankot nyert tőlem pokerben. Azt mondják, Moritzné ő nagyságánál sem áll valami kitünően a dolga, — tette hozzá halkán, hogy a férj meg ne hallja — és fogadok, hogy nem is lesz az övé, amíg én mozgatni bírom a csontjaimat. A jó ég tudja, hogy egy olyan szép asszonnak mi tetszik azon a majmon. Láttá délbén, hogy volt felöltözve? Gamasni, hosszú frakkos kabát és sárga mellény. Stilszerű! Az ördög tudja, hogy mi tetszik neki azon a lakájon.

— Erős, hatalmas férfi. Az asszony meg fiatal és a férje beteg; hát ott ragadja meg az alkalmat, ahol lehet.

— Igen, ez igaz, ott ragadja meg az alkalmat, ahol lehet, most, az utóbbi időben, miután a hőmérsékletem újra emelkedett. . . Miért nem próbálkozik ön is meg? — kérdi az egészséges külsejű embert irigységtől villámló tekintettel. — Vagy talán már kísérletézett?

— Nem; azt mondja, hogy mindig dohányszagú vagyok. És azonkívül is nem fér össze a kurával.

A portugál megvetéssel pödri a bajszát, végét két ujja közé fogja, amelyek oly fehérek és vékonyak, mint két makaroni-szál. Azután ezt mondja:

— Különb is igaza van. Ha három évvel ezelőtt betartottam volna én is a kurát, mint ön, akkor most talán egészséges lennék, egészséges és . . .

Kiköpi a cigarettáját, kurtán azt mondja: »adieu« és átmegy a restaurantba, hogy folytassa a pokert, amelyet nemrég hagyott abba.

A norvég utána néz, elhelyezkedik a székén és pőfékel tovább büdös pipájából.

Kissé távolabb a többiektől, a terrasz sarkában ül dr. Schnell, Schönbrunnból. Csak három évvel ezelőtt nősült, rögtön rá megkapta a betegséget; és most három év óta egyebet nem tesz, mint itt ül és fényképező-apparátusával babrál, az édes kis polgári asszonykája pedig az egész hosszú idő óta el nem mozdult a széke mellől. Egy fiatal, 17 éves teremtés, aki mióta egybekeltek, egy mukkanás nélkül ápolja a férjét, amíg az folyton ingerülten és epésen érezteti vele rosszkedvét. Két különös ellentéte a női nemnek. Moritzné ő nagysága és a kis Schnell-né.

A gong lunch-re szól. A betegek feltápázkodnak, apróságukat, az órát és hőmérőt zsebbedugják, csoportokba verődnek és beszélgetnek. Nem sietnek, a lunch-öt csak negyedórával a jelzés után szervirozzák. Señor Serpa kinyújtja sovány lábszárát, miután fel-emelkedett a poker-asztal mellől, ahol egész délelőtt a két időses kártyás nővel ült, és Nocia herczeggel, aki imponáló neve daczára a fürdő clownja. A herczeg öregedő életművész, aki életének tizedik esztendejét tölti itt, nem mintha valami baja is volna — amiatt épp úgy élhetett volna Montreux-ben, vagy a Rivierán —

— de mért szerette a fürdőhely kártyaasztalát, — amelyet az évek során megszokott — és nem akarta másikkal felcserélni.

A pokerező kis társaság a vendéglő folyosóján állva beszélget az éppen lezajlott játékról, s félig lenézéssel, félig irigykedve nézegetik a buzgó fürdővendégeket, amint a terrasról a hotel ajtaján keresztül szállingóznak a lunch-höz, amelyhez most kongatják a másodikat.

* * *

A szálloda nagy üvegtetős ebédlője, amelyben körülbelül egy tucat asztal áll, elegáns drága edénnyel felterítve, lármától, kaczagástól és a világ minden nyelvű beszédétől hangos; a társalgóteremből széles, szobrokkal ékes lépcsőzet vezet az ebédlőbe, amelyet hatalmas üvegajtók választanak el a pompás pálmákkal borított télikerttől.

A fürdővendégek nemzetiségek szerint sorakoznak az asztal körül. Németek, francziák és angolok többségben, de a főszezonban (januártól—márczusig) majdnem minden nemzet képviselve van itt; még oly távoli tájak, mint Japán és Ausztrália is elküldik kontingensüket ehhez a nemzetközi társasághoz. Itt a francia asztalnál egy török ül rikító tarka nemzeti viseletben, ott egy japán foglal helyet, románok és olaszok között. Görögök és portugálok egy külön asztalnál helyezkedtek el, és ha számban kevesebben is vannak, nagyobb lármát csinálnak, mint az összes többi nemzetek együtvéve. Egyik sarokban, szigorúan elszigetelve ül egy csomó zsidó, csak egyetlen egy néger bontja meg a zárt társaság egyöntetűségét. Az animozitás az izraelita polgártársakkal szemben oly erős ebben a kozmopolita társaságban, hogy egy hotel tulajdonosa jónak látta kapujára két plakátot függeszteni ezzel a felirással: »Zsidókat és kutyákat nem látunk szívesen«.

Sok láрма és köhögés között svájci lányok hordják körül az egyes fogásokat. Kiválasztásuknál láthatóan nagyon ügyeltek arra, hogy a betegek érzeikre ne lehessenek tulságos hatással. Ebből a szempontból a svájci nők alkalmasabbak bármely más fehérbőrű nép leányainál. Négy fogást tálalnak fel, és a betegek között valóságos verseny indul meg, ki tud többet enni? Ennél a betegségnél oly fontos, hogy ne veszítsék el az étvágyukat; enni vagy nem enni itt majdnem egyet jelent ezzel: lenni vagy nem lenni. De ez is megtévesztheti az embert. Vannak sorvadások, akik bizonyos tréning után rendkívüli sokat képesek megemészteni, egész a legvégső stádiumig, és amellett napról-napra fogynak. Ez azonban ritkaság. Ha a betegség előrehalad, az étvágy rendszerint elvész, és érdekes megfigyelni, hogy milyen irigy pillantásokkal kíséri egy ilyen szegény gyógyíthatatlan a szomszédját, aki nagy kérdéssel egész hegyeket halmoz a tányérjára és tüntet el. Itt nem szégyenlik az emberek a jó étvágyukat; tudják, hogy ezen a tájon ez a legnagyobb kincs, és ha ők maguk mérhetetlen porciókat kebeleznek be, szomszédaik megpukkadnak a sárga irigységtől.

Lunch után a »komoly« fürdővendég újból kifekszik a vászonszékre, hogy két órát az emésztésnek és csendes önszemléletnek szenteljen. A köpöcsészt szorosán a kezeügyében egy kis asztalkára teszi. A hőmérő kikerül a tokból és a szájba helyeződik, és mialatt a zenekar megint elkezd éppen nem gazdag műsorát, a páciens feszült várakozással lesi, hogy a termométer 37,2 tizedet, vagy 37,3 tizedet mutat-e étkezés után, ez ugyan magába véve semmit sem jelent, de a faczér agyvelőt eléggé foglalkoztatja ez az ártalmatlan szórakozás. És míg az erényes fürdővendég pontosan betartja az orvos rendeleteit, addig lopva

át-átpislant a szálloda vendéglőjébe, ahol Nocia herceg, Señor Otto Serpa és a két játékos hölgy újra pokerhez telepedett. Bizonyos kéjjel hallgatja a zsetónok csengését, az üvegek csörömpölését és a billiárdgolyók egymáshoz koccanását, és ha különös szerencséje van, akkor itt-ott egy-egy szerelmespárra is bukkanhat, akik fönt az ablakokban a legnagyobb kényelemmel cserélgetik egymás bacillusait, forró csókok közben.

Az erényes fürdővendég pedig ravaszul somolyog és ezt gondolja: Hála legyen az Istennek, hogy én nem vagyok olyan, mint ezek!

(Vége következik.)

Saison.

Farsang.

— jan. 3.

— A dévaiak kimondták, hogy az idén nincs farsang!

Ezekkel a szavakkal rontott be Herzmann abba a boudoirba, a hol Herzmann Emma tizennyolcz esztendő aranyzóke haját egyedül bontogatta. Egész egyedül tette ezt, mert komornája felhasználva a szilveszteri éjszaka forró hangulatát, a család öreg háziiorvosát néhány heti tartózkodásra Párisba szöktette. Természetes, hogy Herzmann Emma ennek a hűtlenségnek a hatása alatt nem fogadta szokott jovialitásával apja fenti értesítését a farsangról. Csak ennyit mondott:

— Nos?

— Nos! — felelte az öreg coulissier.

— Mi közöm a dévaiakhoz! Lelkiismereti kérdésekben nem alkalmazkodhatom idegen emberek elhatározásához.

Herzmann minden tekintetben alávetette magát leánya vallásos meggyőződésének, de a dévaiak esete ingadozó lelkében kételyeket ébresztett. Ennélfogva — némi kockázattal bár — de elszántan válaszolta:

— Engedelmet kérek, fiacskám, de gondold meg, hogy a dévaiak tősgyökeres keresztények és elvégre az ő dolguk az efféle keresztény ünnepek tekintetében döntést gyakorolni. Ha az ő áhitatukkal megfér egy ünnep ideiglenes megtagadása, úgy ehhez hozzászólni nekünk sem okunk, sem jogunk nincsen.

Herzmann Emma betűzte aranyzóke hajába a sárga fésűket és kissé fanyarul mondta:

— A dévaiaknak személyes ügye ez, mint ahogy viszont az én személyes ügyem a farsangnak minden áron való betartása. Ön emlékszik arra, hogy a lapok a karácsonyt is mellőzni kívánták az idén és a társadalom tekintélyes része mohón kapott az alkalom után, hogy egyszer ne rakja meg drága csecsebecsékekkel a szagos fenyőfát. Mi izraeliták azonban óvakodtunk ebben a tisztára vallásos kérdésben forradalmi állást elfoglalni. Nekünk még van husvétünk, gyertyaszentelőnk, urnapunk, karácsonyunk és farsangunk, ha a keresztényeknek már nincs is. És legyen is. Csak emlékezzék vissza, apám, hogy, még az ön bőrzei ridegségét

is megolvastotta, amikor a kis Péterke ujjongva csapdosta tapsra a kezeckéjét a karácsonyfa láttára. Megszólt az ön jó zsidó szívében a nagyapai érzés.

Az öreg coullissier egy könyvet morzsoltszét szemében és a meghatottságtól reszkető hangon jegyezte meg:

— A Péterke elvégre a te fiad. Százhusz évig éljen, de nagyon félek, hogy a világ meg fogja tudni és akkor mégis csak nagy szégyen lesz a Péterke becsületben megöszült fejemre. De most nem a Péterkéről van szó, hanem a farsangról. És mégis azt hiszem, hogy a dévaiak mérvadók ebben a kérdésben. A közgazdasági viszonyok...

A szép Emma megvető mozdulattal szakította félbe apja fejtegetését.

— Hagyjanak nekem békét a közgazdasági viszonyokkal! A közgazdasági viszonyok olyan mumus, a mely nincs. A közgazdasági viszonyok, az egy frázis, üres fantazmagória, egyéb semmi. És ha meggyőződés ellenére mégis volna valami, úgy az én farsangolási vágyam szintén valami. A farsang nemcsak ünnep, hanem januári és februári virágfakadás; tavaszi fuvallom a korcsolyázás fáradalmai után, satöbbi.

Az öreg Herzmann büszke volt a leányára és mély impressziót gyakorolt rá egészen különös elméssége. Elhitte tehát neki, hogy a farsang szükséges valami a világon, csak a leánya meggyőződésében nem hitt. Ezt meg is mondta neki:

— De kedvesem, hiszen te nem is szeretsz táncolni; te megveted a táncot, mint az érzéki mozdulatok legalsóbbrendű megnyilatkozását, és megveted azért is, mert a legdemokratikusabb formája a könnyen megszereshető örömeknek...

Herzmann Emma diadalmas tekintetet vetett az öregre. És így szólt:

— Te mondad! Igenis; eddig az volt. De most — amint jól tudod — a dévaiak kimondták, hogy nincs farsang; példájukat nyilván követni fogják a marosvásárhelyiek, az aradiak, a lőcsei, a fehérváriak, a maglódiak és az egész megyei közigazgatás. Ezek a vidéki megyék már így szoktak tenni. Ha az egyik bizalmatlanságot szavaz a farsangnak, a másik nyomban utánozza a példát. Mire valamennyien elintézték maguk közt ezt a kérdést, akkor jövünk mi! Mi, lipótvárosiak, mi kulturlények, mi fölényesek! És újból visszaültetjük aranyos trónjába a derék farsangi fejdelmet.

Az öreg apai büszkeséggel hódolt meg Emma tüzes lelkesedésének és lelki szemei előtt dicsőségteljesen vonultak el a jövő napjai, amikor minden, ami szép és szent, vagyis az egész nagy keresztény vallás a lipótvárosiak kizárólagos tulajdona lesz. Régi, elkopott értékek fényesre csiszolódnak új kezekben; a halálra fáradt religió felnyitja szemeit, amelyek új csillogást isznak illatos, fehér kezekből. A hajdani megyei bálók romjaiból a városatya-bálók dicsőséges palotái épülnek fel; a régi jogász-bál helyébe az új bank-bál lépnek és így tovább.

Éljen az új farsang! Éljenek a közgazdasági viszonyok! Éljenek a tipegő polkák, a lebegő bosztonok, a toporzékoló csárdások, a sompolygó négyesek, a topogó mazurkák és a kopogó körmagyarok! Éljen az új Pierrot és az új Colombina, akik a szegények kenyéréből kilopott liszttel fogják behinteni arcukat!

És éljen az új hamvazószerda! A gazdagok exkluzív hamvazószerdája. Mert a szegények kandallóiban egész télen nem fognak fűteni. És nem lesz hamvuk, amelylyel nyomorult fejüket behintésék!

Maitre Jacques.

HETI RIGMUSOK.

Pest.

Nő beszél: »Szilveszterkor otthon ülni? Szó sincs róla Elmentünk a kávéházba, hol a honvédbanda szóla. Felcsipkézve, feltollazva, felprémezve lejtettem be, Azt hiszem, hogy kicsit sundig volt a férjem ezzel szembe, Publikummal a kávéház csordulásig volt valóban, Éppen csak hogy két kis sarkot kaphattunk a garderóban, Eleinte a fogásra akartak feltenni minket, De azután mégis másutt jelölték ki helyeinket; Mindamellettt vidám voltam, kétségbe cseppet sem estem, Szép az élet Szilveszternek éjszakáján Budapesten.

Tele volt a kis kávéház sűrű füsttel, gomolygóval, Utat benne egy zord pinczér úgy vágott egy nagy ollóval, S mért roppant megerőltette a szegénykét ez a munka, Hozzánk érve három kávé beleöntött a nyakunkba, Férjem, kit már említettem, s kinek nem volt jó a kedve, Tudjisten a kiszolgálással nem volt megelégedve. Pezsgőt rendelt, hoztak is egy óriási vödört jéggel, Mindössze magát a pezsgőt, azt az egyet feledték el. Kérem, kérem, egy kis jég is oly jól esik az embernek. Szép az élet Budapesten, éjszakáján Szilveszternek.

Pont éjjelkor eloltottak mindenféle villanyt, gázt, A humor az emberekben valósággal hogy fellázadt; Volt ki az asztalra lebbent, volt ki a csillárra lépett, Sose láttam ennyi édes, jókedélyű, finom népet! Jött a malacz s tréfaságok központjává gyorsan lett ő, Ugy visitott, mint egy nyuzott operai énekesnő. Férjemnek, kiről már szó volt, könnytől lett a szeme nedves, Halkan ennyit suttogott csak: Iszonyu, hogy ez mily kedves! Falnak fordult és jobblétre szenderedett reggel táján!... Szép a halál Budapesten, Szilveszternek éjszakáján.

Pikk.

Teljesen díjtalanul kapja meg mindenki az összes czipő- és bőrkereskedésekben a művésziesen kiállított »Berson« fali naptárt, amelyeket a »Berson« gummisarok gyárosai tisztelt vevőiknek ujévi ajándéku felajánlanak.

A hölgyközönségnek figyelmébe ajánljuk, hogy mielőtt vásárlásaikat megtennék, látogassanak el Szenczer kész női ruhaárúháza- és divatszalonjába, Király-utca 51. szám alatt, mert az ott előmutatott darabok megtekintése után vehetik csak észre, hogy úgy izlés, mint kivitel és ár tekintetében ezég minden versenyen felül áll.

INNEN-ONNAN.

☉ **Horn Ede.** Azokban a liberális időkben, melyekről még most is sóhajtoznak a legöregebb emberek, volt egyszer egy zsidó államtitkár Magyarországon. Régen volt, ha nem is a vegyesházi királyok korában, — mert a dolog csak akkor lehetett valószínű — hanem negyven évvel ezelőtt, mikor Andrássy, Jókai és Deák képviselték a magyar szabadelvűséget. Horn Ede kiváló politikus volt, államférfi, író és hitujító csakúgy, mint szakértő a tarifakérdésekben. Egy lelkes és kitűnő magyar újságíró, *Bodor Zsigmond* ujtotta fel kissé elhalványult emlékéit és fáradhatlan agitációval odáig vitte, hogy a héten Vágújhelyen márványtablát illesztettek be a Horn Ede szülőházába. A kormány és a főváros és az újságírók és mindenki, aki szellemi rokonságot tartott Hornnal, ott volt és egy csepp mélabuval lehetett visszagondolni azokra a hajdani időkre, mikor... mikor a mostani fiuknak apái vezették ezt az országot.

* * *

□ **Csemege.** A Pedagógiumban megvonták a csemeget bizonyos rendetlenkedő elemektől. Azóta az történik, hogy az ebéd végéhez érve, a tisztességes elemek eszik, gögösen eszik a csemeget, míg a rendetlenkedő elemek megszegyenülten néznek a csemeget evő szájakba s úgy érzik magukat, mint Luczifer, akire a nagyhatalmu Isten haragja lesújtott. S mert nyilvánvaló, hogy az emberi élet egyik legerősebb ösztöne a csemegeevés, a rendetlenkedő elemek lemondanak a rendetlenkedésről, hogy ezentul ők is a tisztességes elemek sorába kerülhessenek és csemeget dughassanak foguk sövénye közé. Hát ez nem jó büntetés. Sokkal jobb volna például, ha a rendetlenkedőknek pezsgőt nem adnának. Vagy azt a tisztességesek sem kapnak? Mindegy. Tessék a tisztességeseknek pezsgőt adni, a rendetleneknek tessék nem-adni. A pezsgő-ivás ösztöne még elementárisabb az emberben, még a csemegeevésnél is elementárisabb. Legokosabbnak tartanám, ha a megfélemezhetetleneknek megtiltanák a monokli-viselést. Ez az, amit ember ki sem bírhat. Ez annyi, mintha aludni nem hagynák őket. A monokli-hordás tilalma után talán sok öngyilkosság történnék. De ez nem lenne baj. Az elemek végleg megrendszabályoztatnának.

* * *

A hatvanéves Pester Lloyd. Volt idő, amikor teljesen megrokkantnak látszott az öreg ur; nagyon rossz bőrben volt; egy intenzív élettől szenilis izomzatu karjából már-már kihullott a mankó, és csak a figyelmes fül hallotta ritkuló léleketének halk suhogását. Akkor még nem volt hatvanéves. De jött valaki, aki a maga piros életerejéből adott át neki energiát, amely mint csodaelixir hatott, és amikor az agastyán hatvan esztendő lett, rég felbogarogott ismét benne az ifju tetterő, megduzzadt hatalmas karján a hajdan petyhüdt izomzat és elsimultak arczáról az esztendőök barázdái. *Singer Zsigmond*, — mi újságírók a legjobban tudjuk, hogy ő az a valaki — nem is tehetett mást, mint hogy az öreg Pester Lloydnek visszavarázsolja a fiatalságát; azt a fiatalságot, amelyre minden emberi alkotás és organizmus közül az újságnak van legnagyobb szüksége. Egy minden izig vérbeli újságíró ő, tehát a saját — önmagával szemben is imperatív — akarata és zsurnaliszta-érzéke sodorta bele a hatvan év felé haladó lapot a fiatal erjedésbe. Mi hirlapírók a magunk számára kevés dicséretet hordunk a tarsolyunkban; ez velejár a foglalkozással. És bizonyára magát *Singer Zsigmondot* tölténé el leginkább keserűséggel, ha lapjának jubileuma alkalmából elhalmozónók az őt megillető dicséretekkel. De,

amikor oly erősen érezzük magunk mellett a jubiláló lap véreinek a lüktetését, csodálkozásunkban nem tudjuk megállani, hogy ne mondjuk a lap vezetőjének a szemébe az egyetlen dicséretet, melyet érzékenysége elvisel: vérbeli újságíró. E sorok írója akkor tapasztalta ezt legelőször, amikor a belgrádi királygyilkosság idejében alkalma volt őt megfigyelnie riporterri működésében. A mindenre kiterjedő figyelem, a látni tudás és erőlesen gyors akció párosult nála a tiszta stilus-érzéssel. És ami az újságíró pályáján a legfontosabb: az emberismeret, — ez adja meg *Singernek* az ő tökéletes hivatottságát. Csak azokra kell rámutatnunk, akiket maga köré gyűjtött, hogy munkájában támogassák, akik közül *Vészi Józsefet*, a *Pester Lloyd* második vezető emberét nem kell bemutatnunk a magyar újságolvasó-közönségnek. Tudjuk, hogy hozzá fogható másvalaki újságíró nem találhatott volna ebben az egész talentumos magyar zsurnaliszta-gárdában. És *Schiller Zsigmond*ról, a lap felelős szerkesztőjéről sem feledkezhetünk meg, amikor a *Pester Lloyd* jubileumának néhány ünneplő sort juttatunk. Megint csak a fajtánk szerénységére hivatkozunk, amikor erről a lelkiismeretes újságíróról óvakodunk dicsőhimnuszokat zengeni. Kétségtelen azonban, hogy a *Pester Lloyd* hatvanéves ifjúsága nem a veleszületett lendületnek köszönhető, hanem mai vezetőinek, és ezért jubileumában őket illeti meg elsősorban az újságírók ünneplése.

* * *

□ **A detektív.** Bement a pesti detektív a mármaroszigeti kávéházba és lefoglalta a hazárdjátékosok bankját. Utólag kiderült, hogy nem hivatalos megbízásban járt el és a detektívönök itt Budapesten oda volt az izgalomtól és rögtön elbocsátotta a detektívet. Miért? Szabad-e hazárdjátékok játszani, vagy nem szabad? Én csak ezt látom kérdésnek. Ha nem szabad, mert a törvények tiltják, akkor a törvényellenes cselekedetet akárki meggátolhatja. Még egy detektív is, még egy olyan detektív is, akinek van hivatalos megbízása. Nem is szólván az olyanról, akinek nincs. Mert akinek nincs, az az igazi titkos rendőr. Titokban rendőr, úgy hogy senki se tud róla. Én tehát helyeslem a detektívet, aki megbízás nélkül lép be a kávéház különszobájába és ott csinál valami olyat, amit nem kéne. Mert az ilyen detektív megvilágítja a detektívi intézményt, azt, hogy mi van azzal a detektívvvel, akinek van megbízása s aki ennek következtében joggal ütheti bele az orrát minden olyanba, amihez nincs köze, s amihez nem lesz köze még akkor sem, ha tiszter adnak megbízást neki. *Censeo*: a detektív visszaveendő és megjutalmazandó, mert ő volt az egyetlen kötelességtudó pesti detektív, aki még részegen is, még Mármaroszigeten is, még a szeparéban is tudta, hogy mit kell cselekednie.

* * *

— **A rossz gyerek.** Carrel mester nem tartozik a régi, de örökösén aktuális nagyságok közé, kiket évről-évre pontosan tovább közvetít frissen zsendülő generációkkal a kultúra, babérral ékes homlokát csak azóta ismerjük, mióta a svéd storthing egyszer rávetítette mozgékony reflektorát. Carrel egy fürge franczia, komponáló tehetség s egyben mérsékelt varga az Ur kertjében, ki nagyszerűen értékesíti ugyan intuitív ötleteit, de ezideig nem produkált egyebet bizonyos gyakorlati jelentőségű foltozásoknál a beteg testrészek körül. Ennek megértettük annak idején a jelentőségét, s bár mindenki tudott nála nagyobb originalításokról is, a babér — last not least — jól festett a homlokán. De Carrel nemcsak talentum, hanem izlés-telen is egy személyben: ő úgy találja, hogy Darwin nem igaz ember, mert a majmokkal végzett transplantációs kísérletek balul ütöttek ki, s így Laplace és Darwin tévedett. Ebben

a furcsa párbajban, melyet egy élő folytat a halottal, aligha van igaza a kései utódnak, s az igazságot alighanem a régi házi-szabály foglalja magában, mondván: nem szabad a rossz gyereket a szalónba eresztetni.

* * *

□ **Rekord.** Az a derék Kvasz András nevű magyar pilóta, aki a Dunába is beleesett, rekordokat röpül ott kinn a Rákoson. Jól teszi. Szorgalmas ember, röpüljön. De hogy mit szédítik őt, szegényt e rekordok újságbaírásával, azt nehéz volna kitalálni. Hiszen már az újságolvasók is tudják, hogy idegen repülők reggel felszállnak a gépre és csak akkor szállnak le róla este, ha valami sürgős dolguk van. De még ezek a röpülések sem rekordok. Hol van hát a jó Kvasz András az ő kétórás légi turájával? Hol? A Rákoson. Ahol eleink királyokat válogattak. De ez, a királyválogatás, épp úgy elmúlt a mi számunkra, mint a röpülés. Későn van, magyarok. Ezt a két órát két évvel ezelőtt kellett volna röpülnünk, akkor is lemaradtunk volna vele a népek versenyében, de legalább benne lettünk volna e versenyben. Most már nem vagyunk benne, sehohsem vagyunk, csak a Rákoson, ahol eleink stb. Ugyanugy, ahogy a léghajó korában, amikor a külföld már két-három embert vitt fel a Montgolfierek kosarában, Pesten ellenben nemzeti Nemtomky professzor festett disznóhólyagot bocsátott fel a levegőégnek birodalmába. És erről irtak hasábot a lapok. Mi már csak így csináljuk.

SZINHÁZ.

Az erinnysek.

(*Leconte de Lisle.*)

I.

Nagyon fiatal korunkban szeretjük *Leconte de Lisle*-t. Akkor úgy szürcsöljük pesszimizmusát, mint a keserű bort. Amikor először megyünk vegetáriánus vendéglőbe, szandált hordunk, rövid angol pipából pipázunk és buddhista bölcseket olvasunk, az ő verseskönyvei is kezünkbe kerülnek, a tragikus költemények, az antik költemények, a barbár költemények, s mi — az almafözelék és a piritott gomba közt — olvasgatjuk, hétszer merülve el az örök semmiben. Ragyogó svádája van ahhoz, hogy tagadja az életet. Van azonban olyan költeményei, amelyeket otthon kell olvasnunk, délután, a diványon. Forró fényben lihegő partokat mutat, alélt virágokkal, langyos, világoskék tengereket, egyiptomi és perzsa királykisasszonyokat, rózsa-szín napsütésben, arany parazol alatt, egy elomló keleti hölgyet, aki a verandán a narghilét szivja, drága köveket és tündöklő állatokat, a trópusok délben, egy karcsu jaguárt, amely ásít, egy jóllakott és bőfőgő lajhárt az őserdő rügyező ágain, egy tigris, egy párduczot a páfrányok közt, egy bus oroszlánt, egy sast, egy kengurut, egy elefántot, egy pumát, amely véres bajusszal figyel, mint egy kecses és gyilkos czicza. Sokszor az az impresszió, hogy állatkert-költő. De ez a sok szín csak köpenye a romantikus pesszimizmusának. A tagadásához, a sötétségéhez minden szint

összeszedett, a görög, a skandináv, a gót, a perzsa, az indián mitoszból, az állat- és a növényvilágból, s ez a tagadó keresztény is, akkor, hogyha a palettája úgy kívánja. Középkori temetőbe vezet, ahol fagyos göröngyök közt visít a szél, a halottak dermedten fekszenek a havas szemfedél alatt, a hold bután vigyorog a kereszték fölött. Kívül minden arany, belül minden fekete. A tigris szája olyan, mint a rózsza, a foga, mint a gyöngy, de belül gyilkos és csuf fenevad, a tigris is a pesszimizmusát hirdeti. *Schopenhauer* írta: »csak nézni szép, lenni azonban rettenetes«. Ezt az ellentétet *Leconte de Lisle* poézissel fejezte ki, egy különös és színes pesszimizmussal. A pesszimizmusa cifra.

II.

Vajjon klasszikus költő-e? Azt hiszem, hogy inkább barokk. Egész életében görög könyvekkel bibelődött, régi papyrusokat olvasott nagyítóüvegen, lefordította — mint nyugodt könyvtárőr — az *Iliást* is és az *Odysseát*, de a tiszta és nyugodt görög harmónia nem az övé, tépett és dult a lelke, ideges a víziója, nagyon közel élt a modern kétségek kráteréhez (1894-ben halt meg.) A feje mint egy görög istené. Homloka meredek, a vonásai nyugodtak, a koponyája kupolás. A kifogástalan plasztikonján azonban egy monokli lóg. Egy görög isten — monoklival.

III.

Természetesen a görögsége is cifra és ideges. Talán ezért értjük annyira mi, akik ma élünk. Hiába esküdött a poétai elvére, az *impassibilité*-re, mégse szenvedélytelen és mégse egészen hideg. Vonalukban a görög szobrokat utánozza, utolérhetetlen bravúrral. De a szobrokat — mint egy szecsessziós szobrász — tarka színekkel mintázza, a homlok márványból van, az áll jáspisból, a fül krizoprázból, a szem helyén pedig két óriási briliáns ragyog. A klasszikus alexandrinusok végén rimek — gazdag és különös és keresett rimek — csilingelnek. Tarka és barokk művész.

IV.

Nem menekülhetünk az impresszióntól, hogy ez az ősi tragédia is alapjában ma történik, a mi idegeinken játszik a költő, aki minden erejével az antikokat akarta mimelni. *Sophokles* és *Aischylos* lebegett előtte. De a drámát egészen *Leconte de Lisle* írta. Orestes megöli az anyját, a pöffedt, buja orgyilkost. Ezzel minden görög tragédia bevégeződik, megenyhül a tettben, elpihen a boszuban, amely kilenczszer édesebb a méznél is, és a nézőtérre a pagánizmus vallásos áhitata ül. *Leconte de Lisle* azonban keresztény. Hamleti kétségek élnek benne. Ő úgy érzi, hogy a tett után felébred a lelkiismeret, akkor kezdődik az igazi tragédia, amelynek soha sincs vége. A keresztény pokol ez. Amikor az anyagyilkos fiu elindul, utját állják az erinnysek. Minden oldalról özönlének a színpadra, jobbról és balról, hátulról és előlről, a színpad közlül egyre jönnek a vénasszonyok, a sovány, ugató szipirtyók, Hekaté vonyító szuka-farkasai és körülcsholják, váz-ujjaikkal reá mutatnak, nem engedik el, vádaskodnak, örökké, mindörökké a sarkában állnak. Nincs vége a tragédiának. Most kezdődik. A függöny pedig legördül. Kik ezek a szörnyű nők? Nem klasszikus sémák, hanem a neuraszténia nőstény-ördögei, a végtelen lelkiismeretfurdalás modern boszorkái.

Uriasszony csakis Brázay-féle Salus pipereszappant használ!

V.

Nézzük meg a *Nemzeti Színház* előadását. *Beregi*-nek, aki a neuraszténias görög hőst játszsza és *Márkus Emmának* nagyszerű pillanatai és nemes gesztusai vannak. *Rajnai* és *Mihályfi* — epizód szerepeikben — ragyogók. A rendezés csupa szeretet. Szívesen és egész szívvel dicsérem érte *Ivánfi Jenőt*, aki — mint a francia irodalom régi szerelmese — ezuttal kitett magáért és minden ambíciójával fekiúdt bele a darabba. Ő végezte a fordítást is, amely becsületes és beszélhető, kissé ugyan szegényes és egyenetlen, mindenestre rokonszenves amatőr-munka, a legjobb, amit egy színész adhat.

VI.

Ezzel a benyomással megyünk el a színházból:

Lecointe de Lisle művész. Ha azonban vele társalgunk, költőkre gondolunk, akiről azt mondjuk, hogy nagy szívűk volt. Őt nem lehet szeretni. Szívét eldugja. Neki csak a tüdeje nagy, de ez hatalmas és elfáradhatatlan, öblösen zengő és érczből való, mint egy homéroszi harci harsona.

K. D.

Somló Emma. Ezen a héten lépett fel először a *Nemzeti Színház* színpadán *Somló Emma*. Amikor művész-társaságokban szó van színésznőkről és arról, hogy milyen kevés jó színésznőnk van, mindig megemlítik az ő nevét. Évek óta emlegették. Az intelligenciája világító és ragyogó, a képzettsége álapos, a beszédművészete kristályos és csiszolt. Ezeken kívül, amiket maga szerzett, vannak olyan kincsei is, amelyekről talán ő nem is tud. Igazi művésznő, aki ösztönösen játszik és egy elhallgatással is tud beszélni nekünk, akik a nézőtérben ülünk. *Diseuse* és csendes, *diszkrét* színésznő. Mi ibseni szerepeket szántunk neki, amelyekben mély és burkolt problémákat lehet felcsillantani, gesztusokkal is lehet beszélni és világítani. Egy régi polgári darabban léptették fel, *Csiky* Gergely vigjátékában, amely apáinknak *Bernsteint* és *Lengyel Menyhértet* pótolta. *Somló Emma* ebben a darabban is tapsokat kapott, észrevétette magát, olyan gondos, nemes és modern volt minden jelenésében, hogy a régi, ma már megfakult darab új szint és jelentőséget kapott, s mi csak gratulálhatunk neki és a *Nemzeti Színháznak*, amely tagjai sorába szerződtette.

A Nagyr. (*Magyar Színház.*) *Bánffy Miklós* gróf a romantika minden megejtő költészetével hozta elénk *Attilát*, a világtörténelemnek haláláig egyik legrealisztikusabb alakját. Ezt a hőst, aki csupa szókimondás, csupa durvaság, őserő és kiméletlenség volt, a legszebb és legnehezebb feladat romantikusan ábrázolni. *Bánffy Miklósnak* azonban sikerült; előbb a kort, ezt az elgondolhatatlanul messzi időt állította a hős köré csupa sejtelmes rezgésből, csupa villódzásból, ködből és szívárványból, és ebben a bűvös keretben jelenik meg, csupa költészet között, a hunok rettentő ura. Ez az *Attila-dráma* a történelem vehemenciájával fogott meg bennünket. Nem úgy játszották, ez bizonyos, ahogy kellett volna, de a dialógusokat sem tudták benne megölni. *Bánffy* gyönyörűen beszélteti az embereit. A szavaik régi vert ezüsttárgyak súlyával pántozzák körül a darabot. Egyszer elérzékenyülő és lágyan fellendülő mondatokká válnak, melyeknek *Rostand*-szerű páthosza halkán vész el

a hun sivatag illatos levegőjében. Másszor *Maeterlinck*-szerűen szaggatott, ideges és izgatott beszédet hallunk a a tiszai éjszakák nedves és különös atmoszférájában. Egészen ez a darab — különösen előképeiben — inkább a *Nibelungok* hiszterikus harcain ihletődött meg, mint a méltóság-teljes és kényelmes hun legendákon. Az izgatott *Mikolt*, aki a gót faj minden beteg dekadenciájával visit ki az egészséges pogány környezetből: a legszebb nőalakok egyike, kiket színpadon láttunk. A vérszomjas burgundok minden nibelungi gonoszása lüktet ebben a nőben... *Bánffy Miklós* gróf *Wagnert* juttatta eszünkbe, ki nemzete legendáit épp annyi erővel, büszkeséggel és művészettel vitte a cinikus színházi közönség elé.

ZENE.

Schumann: Karnevál. A költőt egy este — 1836 december 28. — a zongora mellett elnyomta az álom. Az öntudat, az emlékezés kapujának zord öre nem akadályozhatta többé, hogy a feledés börtönébe számkivetett emlékek, mint kőszá maskarák, tánczba kezdjenek. A költő csodálkozva szemlélte a tarka sereget, a sok furcsa alakot, akik mind: ő, életének más és más jeleneteiben. A rajongás perczei *Eusebiusban* testesültek meg és *Floresztánban* az elszánt és harcos kedv, *Ráró* mester volt a hétköznapok józansága és *Arlequin* a ritka vidámság. És a tánczosnők: a költő szerelmei, érzelgős, kaczer és bánatos teremtések, strófák egy versben, amelynek *Chiara: Clara Wieck* az örök refrénje. Végül megjelent *Pierrot* is, a hold sápadt lovagja, a költő bánatos és sóvárgó ifjúsága, kinek tekintete a csillagokban révedez, miközben lába elbotlik minden hitvány kőben. Ő a költő leghűségesebb társa: a melanchóliája. A sok szentimentál figura váratlan átalakul forradalmi sereggé és felharsan a *marche des Davidsbündler* contra les *Philistius*, amelybe bánatosan és csufolódva ékelődik a régi nóta: als der *Grossvater die Grossmutter* nahm... A lélek e romantikus karneválját, amelynek egyik jelenetét mutatja be *A Hét* czimlapja, az orosz ballet játszsza az *Operaházban*. *Bolm*, e férfias és komoly tánczos, volt *Pierrot*. *Lydia Kyast*, máskor egy szláv királynő, *Colombine* kosztümjében jelent meg. Láttuk *Nijinszkát*, e csuf tündérkét is. Oly könnyű, testetlen, hogy szinte már száll. És *Piltz* kisasszonyt, kedvencünket, ki érthető tisztelettel tekint fel lábaira, amelyek a legkecse-sebbek. Láttuk végül *Nijinszkát*, ezt az emberremeket; ő mint *Arlecchino* bűvöli a sziveket. Nem bravúrjaival kápráztat, nem, cherubin bájosságával hódítja a középkori hölgyeket. A siker titkát nála jobban nem ismeri senki sem, tudja, hogy miként az életben, a színpadon is kedves embernek kell lenni, ez a fő, ez a siker.

Reger. Az új zeneszerzők között szinte egyedülálló jelenség. Az új zenében tulteng az irodalom. A kor reprezentatív műfaja: a zenedráma. *Regertől* mi sem áll távolabb, mint az opera, és zenéjében kevés, vagy éppen semmi litteráris vonatkozás sincsen. Ez a zene: ornamentum, arabeszk, architektura, a szerzője pedig *Bach*-természet, a modern ember komplex idegrendszerével. (És idegkomplexumaival.) Szemmelláthatóan a muzsika technikája

CZIPŐK

Élsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.

Zsuffa utóda FÜREDI ÁDÁM Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben) Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon 94-07.

érdekli elsősorban. Alakit, formál, kísérletez a szólamokkal és harmóniasorokkal, amelyeket egymással szembeállít (új kontrapunktika), okos és józan fővel kombinál, és munkájában nem gátolják mellékes tervek, programok, czélok, hogy valamit kifejezzen. Ez a zene, látszólag, csupa matézis és csupa logika, de, miként Bachnál a dusszövési polifonián, a mesterkelt arabeszkeken átüt egy csodálatraméltóan nemes és meleg szív, nagy és szeretetreméltó kedély. Aki kételkedik benne, azt melódiáihoz utasítjuk, e szerény és igénytelen, érzékeny dalocskákhoz, amelyek néha felcsillannak és tanúságot tesznek egy kedves, kövér, német művész bonhomiajáról, becsületes és mélyen érző lelkéről. Legújabb művei egyikét, egy vonósnégyest: *Waldbauer Imre*, *Temesvári János*, *Kornstein Egon* és *Kerpely Jenő* mutatták be e héten, azzal az intuícióval, amely az előadót egyenrangúvá teszi az alkotóval.

IRODALOM.

Tavaszi szél. (*Móricz Zsigmond* új novelláskönyve.) A magyar naturalizmus. Mennyi erő, mennyi alkalom, hogy az író megmutassa a kvalitásait. A fekete magyar humuszból kinövő nyers élet mennyi témát kínál az írónak, aki Zolára esküszik. Mert *Móricz Zsigmond* ő rá esküszik, ha talán nem is szereti. És az erejét, a talentumát — amit regényei a maguk teljességében, minden kritikus meglátásnál jobban revelálnak — itt, ebben a könyvében látjuk fakadozni, virágba borulni. A *Tavaszi szél* egy emlék, emléke az ígérő, induló *Móricz Zsigmond*nak. Régi novellák, amik most nyertek igazi szint, valórt és beállítást, mikor oda tudjuk sorozni melléjük a többi könyvét. Világosan látjuk a *Tavaszi szél*-ben, mint fordul egyre nagyobb kedvvel arra az utra, amelyiken leghamarább jut el a célhoz: önmagához. Ez a negyedszáz novella értékben is, hangban is nagyon változó, de amiben már itt látjuk jelentkezni azt a zsánert, ami *Móricz* későbbi műveinek alaptónusát megadja: a parasztnak, a magyar paraszt fiziológiájának és pszichológiájának érdeklődéssel, erővel és szeretettel megfestett képét. *Móricz* ebben a legerőteljesebb és legegényibb, itt nyílik alkalma minden oldalról megmutatni erejének gazdagságát. Nem művésze a szónak, sokszor nyers és zordon, nem csiszolgat, élesen, durván hagyja a kiszögelléseket, de márványból dolgozik. Ez a nyelv őserkéke. Nem is illene finom szalontémákhoz, talán nem is nagyon sokrétű, de kifejező, tömör és sulyos. Nem alkalmas rimes sorokra és mégis zeng. Márvány. A témái? Elvesztik az értéküket, ha mi mondjuk el. Olvasni kell őket, mert az író egyénisége nemcsak életre hívta őket, de még is tudja tartani az életnek.

Egy nyugalmazott gavallér emlékiratai. Novellák. *Porzolt* Kálmán novellái, asszonyokról és talán asszonyoknak. De így még érdekesebbek. *Porzolt* Kálmán nevét három évtized alatt hosszú időkre felejtethetetlenül megtanulta a magyar olvasóközönség és odairta kedvencei mellé. Az életből az életnek, — talán így jellemezhetjük legjobban *Porzolt* szándékát, ami tollát egyformán vezeti akkor, ha *Zsolt leveleit*

írja, vagy ha novelláinak alakjait, meséjét alakítja. Nem keresi a riktó színeket, a nagy szenzációkat és mégis mindig érdeklődést tud kelteni. Nem kényeztetni el olvasóit finom, keresett szavak zenéjével és mégis szeretik tiszta, egyszerű írásait. Nem kinez meg az analízis nehéz, fárasztó munkájával, mély és komplikált szenvedélyek bonczolgatása nem érdekli, de kitűnően tud elbeszélni, mesélni, mulattatni és ez népszerűségének, sikerének titka. Könnyed, elmés, csevegő, de nem üres, és novelláit a közvetlenség fiatalos bája hatja át. A publikuma rajong érte, ünnepli, és *Porzolt* ezt meg is érdemli. A nyugalmazott aglegény emlékiratainak bonhomias hangjában olykor mindegyikük magára ismer és a hétköznapi élet szürke igazságai a személyes élmény kapcsolatával egyszerűre jelentősekké színesednek. Budapest könnyűvérsége lüktet a sorok között, de olykor egy írónikus hang a keserűségétől, a hazug mámorából való kiábrándultságtól válik remegővé. Nem ritkaság, nem exotikum ez a könyv, de becsületes, duslombu magyar akácza, aminek fehér virágsomóit szeretettel rajzzák körül a méhek, és aminek árnyékában enyhe délutáni pihenőt talál a fáradt vándor. (l. zs.)

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Diana-krém, Diana-szappan, Diana-pouder, a legkitűnőbb arczápolószert, 50 fillérért mindenütt kapható. Egyedüli készítő Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Károly-körút 5.

Szépségápoló
Bőr-ápoló

ártalmatlan és rendkívül hatásos

"EGO" szénsavas pipereborax 30 fillér és K 1.—
"EGO" szénsavas pipere-boraxszappan K 1.—
"EGO" szénsavas pipere-boraxkrém K 1.50

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapesten, VIII. kerület, Baross-utca 81. szám.

Zanácsok ingyenczeknek!

A kávéfőzés művészete.

III. Az eltevés.

A
kávé csakis
légmentesen zá-
ródó dobozban vagy
a legjobban üvegben
teendő el. Nap és meleg
behatása ellen goudosan
megvédendő. Erős illatu tár-
gyakat közvetlen közelében
sem szabad tartani. Jó
kávét, melynél a gondos
eltevés legkiválóbb
íze miatt is ér-
demes lesz,
kapunk

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

Alkalmi ékszer-árak kaphatók: SCHÖN GÉZA *** Idelglenes helyiségében ***
Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatása, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.